

Folksagan

Hans Carling 25 oktober 2013

Grimms sagor	5
1 Der Froschkönig, Grodkungen	7
2. Katz und Maus in Gesellschaft. Katt o. råtta i gemenskap	7
3. Mariabarn	8
Gott kägel- och kortspel (Gut Kegel- und Kartenspiel)	9
5. Vargen och de sju Killingarna.....	9
6. Om näktergalen och ormslån.....	9
7. Om det stulna myntet.	10
8. Handen med kniven.....	10
9. De tolv bröder.....	10
10. Patrask.	11
11. Lilla Bror och Lilla Syster.....	11
12. Rapunzel (Jungfru Persilja).....	12
13. De tre männen i skogen.....	12
14. Om förbud att spinna lin.....	13
15. Hans och Greta.	14
16. Herr Fix och Färdig.	15
17. Den vita ormen.	15
18. Halmstrået, kolbiten och bönan på resa.	16
20. Den tappra skraddaren.....	16
21. Askungen.....	17
22. Om barnen som lekte slakt.	18
23. Om musen, fågeln och korven.....	19
24. Fru Holle.	19
25. De tre korpar.....	19
26. Lilla Rödluvan (Aarne 333).	20
27. Döden och Gås-herden.	21
28. Den sjungande benknotan.	23
29. Djävulens tre gyllene hårstrå.....	24
Nr. 30 Lusen och Loppan	26
31. Flickan utan händer.	26
32. Den kloke Hans.	27
33 Mästerkatten i Stövlar.	27
34. Hansens Trine.....	28
35. Sparven och hans fyra barn.	28
36. Om 'Bord duka dig, Guldåsnan och Knölpåken i säcken'	28
37. Om Servetten, Tornistern, Kanonhatten och Blåshornet. (Aarne 569).	29
38. Om Rävens Hustru.	30
39. Om vättarna.	30
40. Rövarbrudgummen (Aarne 955).	31

41. Herr Korbes.....	33
Döden Fadder (Aarne 332).....	33
45. Tummeliten (Aarne 700).....	34
46. Fitchers Fågel (Aarne 311, 312).....	35
48. Gamle Sultan.....	35
49. De sex Svanorna.....	37
50. Törnrosa.....	37
51. Hittefågel.....	38
53. Snövit.....	39
54. Hans Dum.....	40
55. Rumpelstilzchen.....	40
56. Älskade Roland.....	41
57. Den gyllene fågeln.....	42
58. Om den trogna faddern, Sparv.....	42
59. Prins Svan.....	43
60. Guldgäppet.....	43
61. Om Skräddaren som blev Rik (Aarne 1535).....	43
62. Blåskägg.....	44
63. Guldbarnen.....	44
64. Om Dumlingen.....	45
65. Tusenskinns.....	45
66. Hurleburlebutz.....	46
67. Kungen med Lejonet.....	46
68. Om Sommar- och Vinterträdgården.....	46
69. Jorinde och Joringel.....	46

Folksagornas insamlade inföll i början av 1800-talet. Bakgrunden var, att de nya idéer som 1700-talet förde med sig på sikt skulle påverka världen så, att man bedömde, att all folktrö i framtiden skulle komma att falla i glömska. Att insamla den vikande folktron var ett bråds-kande ämne och vissa bedömningar av vetenskaplig karaktär gjorde att folklöre och folklivs-forskning från och med nu blev ett aktat ämne vid Europas universitet.

Detta insamlingsarbete innebar, att man började nedteckna all kultur från landsbygden; ko-mik såväl som vidskepelse.

De flesta människor kunde sägner, d.v.s. korta historier om näcken och skogsrån. Riktiga sagoberättare var betydligt sällsyntare och i Sverige fanns kanske en sagoberättare i varje härad. Insamlingsarbetet har efter hand mattats av, mycket beroende på att landsbygdens folk numera inte har så värst mycket att tillföra. Folkskolans införande vid mitten av 1800-talet gjorde sitt till för att utrota vidskepelse och efter 1930-talet har radions ökade spridning verkat i samma riktning. Uppteckningar har inte längre samma kvalitet som de en gång hade. Idéhistoriskt kom folklivsforskningen att sammanfalla med Wienkongressens reaktion mot den franska revolutionen. Å andra sidan hade ämnet inte kunnat existera utan just de idéer om folket och landsbygden som var en del av denna revolution, dess föregångare och idégivare.

Då nu studenter och övriga forskare under 1800-talet skyndade ut på landsbygden för att där rädda de kvarvarande resterna av landsbygdens kultur, hade man folklivsforskningen i ryg-gen. Universitetet utgjorde den plattform varifrån detta utgick. Institutioner med professorer och forskare på hög nivå hade de nödvändiga medel som behövdes. Lärosäten inrättades överallt med institutionsföreståndare, pengar och lokaler. Dessa lärosäten erbjöd den nödvän-diga organisationen och studenter gick runt på landsbygden och nertecknade vad de hörde.

Ofta blev deras utbildning till nackdel för själva insamlandet, då de vägledades av sina lärare eller de anvisningar de fått vid universiteten. För sagornas vidkommande blev studenternas utbildning ödesdiger, då de, följande sina anvisningar, delade upp sagorna i äventyr, eller novellartade sagor, skämtsagor och sägner. Sägner var den kortare formen av sagan, men kunde egentligen inte skiljas från de längre och utförligare sagorna.

En sagoberättare, som kunde flera sagor ställde kanske upp sitt material i en viss ordning. Detta ser man av svenska sagoberättare som Mickel i Långhult och Sederström (Gustaf Adolfs-akademien, n:o 1-2), då det kanske heter: ”detta är den elfte sagan” o.s.v.

De välmenande forskare som delade upp sagor i skämtsagor och sägner, slog sönder ordningen och förbröt sig därmed mot sagornas inbördes sammanhang.

Endast i de fall då sagoinsamlandet haft ett annat syfte än det rent folkloristiska, har man räddat längre sammanhängande cykler av sagor undan denna strukturella förgängelse. Så har t. ex. August Bondesons Halländska sagor haft till syfte att även rädda allmogemålet i Ätrاندalen, varför sagornas inbördes ordning blivit bevarad.

Likaså har man i Sverige haft skrivkunniga informatörer; de ovan nämnda Mickel i Långhult, södra Småland och härads målare Sederström från Blekinge. Deras sätt att behandla svenska språket är så egenartat att ett försök att korrigera eller rätta förfelar sitt syfte.

Nedtecknandet av sagor i hela Europa spred sig efterhand till andra världsdelar och ledde till upptäckten att sagorna och deras motivkretsar är detsamma över hela världen. Mycket ålderdomligt verkar det, då man kan jämföra infödingars sagor från Sydamerika och Australien med Europeiska sagor. Sålunda kan Australiens urinnevånare berätta, att Örnens stjärnbild är just en örn och att Tvillingarnas stjärnbild är just tvillingar och att Plejaderna är flickor som kommer ner på jorden och/eller åter far dit upp. Detta motsvarar europeisk folketro och antika uppfattningar om Plejaderna som sju flickor eller den stjärna som erbjuder en väg till himlen. Så vet Nordamerikas indianer berätta att Karlavagnen var en björn. I Europa kallas denna stjärnbild likaså ”björn”.

Från antiken känner man stjärnsagan. Denna saga skiljer sig egentligen inte från folksagan. Dock har den stora tid som förflutit mellan antiken och 1800-talet gjort att en del motiv blivit oigenkännliga.

Grekerna kände till 48 stjärnbilder och till var och en av dessa knöt man en eller flera sagor, som också kunde berättas i samma följd som man räknade upp sina stjärnor. Inte bara zodiakens eller djurringens stjärnor motsvarades av sin tid i året, utan också de stjärnbilder som låg över eller under zodiaken bestämdes till en viss årstid beroende på sitt läge, över eller under zodiaken.

Stjärnsagor och folksagor kommer med detta synsätt att vara en reflex av stjärnhimlen och dess inverkan på olika årstider.

Eftersom sagornas ålder är så hög, bör man utgå från att de tillhör samma astrala system som alfabetet och folktron. I själva verket bildar sagornas komplexa motivkedjor bakgrunden till folktron. Folkliga seder är ofta utsnitt ur sagor och gör det troligt att riter intet annat är än delar av teatermässigt spelade folksagor. Dessa sagor är ursprungligen stjärnsagor och hade som sådana sin plats i solåret. Detta är grunden till att seder ofta bara finns en viss tid på året. Å andra sidan är en seds förekommande under en viss tid, t.ex. att man flaggar 1:a maj ett tecken på, att seden är ursprunglig och därmed gammal.

Den kända stjärnsagan om Andromeda återfinns i folksagorna som tvillingsagan (Aarne 300) eller Mickel i Långhult (36) ”de två kungabarnen och skeppet” (Aarne 653). Tvillingsagor bör p.g.a. motivet ”magisk konception” föras till midsommar och Andromeda-sagan, vilket styrker en stjärnhimmel, som är mer än 8000 år gammal.

Den andra tvillingsagan på stjärnhimlen är den som handlar om Kastor och Pollux eller Amphion och Zethos, som man sett i Tvillingarnas stjärnbild. Denna saga påminner närmast om (Aarne 707); ”den talande fågeln, det spelande trädet och det levande vattnet”.

Sagan om Amor och Psyche bör föras till Pilens stjärnbild (i Stenbocken), ty denna pil var Amors pil, eller Apollons pil i hyperboréiska landet.

Sagan om Amor och Psyche motsvaras i folktron av (Aarne 400) ”Prins Hatt under jorden” (Sederström 22). Sagan finns som variant under namnet ”björnprinsen” (Grimm I:68, von d. Sommer- u. Wintergarten.).

På så sätt kan man försöka jämföra stjärnsagor och folksagor. Det intressanta är nu om man kan finna sagosamlingar som är uppställda i samma ordning som de stjärnbilder efter vilka de är fallna.

En sådan sagocykel kan sägas bilda den hedniska förlagan till evangelieboken och även innehålla en fast ordning i solåret med var saga på sin plats och i sin rätta tid. De tre originalmanuskript som finns bevarade, visar en viss ordning, nämligen den ovan nämnda: Mickel i Långhults sagor, Sederströms sagor och Bondesons ”Halländska sagor”. Med ledning av de ovan nämnda kan man också fastställa att Grimms första samling (och även den andra) har sagorna uppställda i en viss ordning. Några få sagor är felaktigt insatta och avbryter den rätta följderna och några är osäkra. Dessa fel är dock inte tillräckligt viktiga för att slå sönder den astrala ordningen i Grimms första del i dess ursprungliga fattning.

De fyra nämnda sagosamlingarna pekar också på ett annat viktigt faktum, att sagorna följer ett 24-system liksom skriften. Solen går var 15:e dag i en ny månstation och månen går varje dag i en ny station. Dessa stjärnbilder är liksom i Indien kallade ”månhus eller månstationer”. 24 runor + tre ättemärken före *Fä*, *Hagel* och *Tyr* gör 27 stationer eller dagar motsvarande en siderisk månad, liksom man i Indien har 24 naxatras + tre ”uttara-” (betyder ”ytterligare”). Run-namn och semitskriftens bokstäver är namn på stjärnbilder eller ”månhus” och avbildar stjärnbilder.

Runan F *Fä* avbildar ett fä, det är Väduren. Runan U *Ur* avbildar Hyaderna och betyder ”ur, regn”, ty Hyaderna var regnstjärnor. Runan *Thurs* avbildar Tringelns stjärnbild och betyder ”jätte” för Orion, som var himlens jätte.

Så avgränsar varje runa en 24:e-del av himlen och två runor motsvarar en stjärnbild i zodiacen. Den semitiska skriften förhåller sig på samma sätt.

A *Alef* ”oxe” avbildar ett nöt och betyder; *alef* ”oxe”. Sedan följer *Beth* och *Gimel*, som avbildar Hyaderna som ritades så; K och betyder, *Gimel* ”kamel”, ty både Hyader och Plejader ansågs vara kameler. *Dalet* ”dörr” T avbildar en triangel för triangelns stjärnbild och betyder ”dörr” ty Plejaderna var ”dörren” till himlen. Plejaderna var ett av de få ställen, där man kunde komma in i himlen.

Det innebar att alfabetet med sina 22 tecken kom att mestadels sammanfalla med antalet månfaser; 12 nymånar och 12 fullmånar i året.

De fyra ovan nämnda sagosamlingarna styrker att sagorna ursprungligen varit uppställda på ett motsvarande 24-delat system, med en saga för varje månstation.

Då vissa stjärnbilden endast är en punkt på himlen, medan andra, såsom Vattumannen och Stora Björn breder ut sig över stora ytor på himlavalvet, kan man inte förvänta sig att sagorna skall stämma helt med skriftens uppställning. För att orientera sig bör man dock ställa upp de 24 runorna och deras jämförbara semitiska tecken och sedan placera en saga som svarar mot varje runa. Detta har då den innebörd, att sagan och runan åtminstone återspeglar ungefär samma region eller zon på stjärnhimlen, även om de, som ofta är, uttrycker helt andra motiv, dock alltid på något sätt relaterade till området på himlen.

Så är sagan (Grimm I:17) ”Den vita ormen” att förlägga till stjärnbilden Ormbäraren, ty han var läkaren och sagan ”den vita ormen” handlar om, att denna orm kunde förära överjordiska kunskaper och göra folk synska. Runan här är Sigel S som avbildar denna orm. Den semitiska bokstaven N *nun* avbildar också ormen och bokstavsnamnet sem. *nun* betyder dessutom ”orm”.

Folksagan (Grimm 12), Rapunzel handlar om en jungfrus hår och bör jämföras med stjärnbilden (i Lejonet-Jungfrun); Berenices hår. Runan här är ♄ År, som inte avbildar ett hår.

Vissa andra sagor uttrycker ingen särskild stjärnbild, utan bör ses på annat sätt. Sagan om Hans och Greta (Grimm I:15) bör förläggas till jultiden, ty nu firades minnet av guldåldern, vilket innebar att, som man tänkte sig, mat fanns i överflöd. Detta ses av pepparkakshuset, eller som sagans motsvarighet i Norden heter; ”Jättestugan med korvtaket”. Under guldåldern innehade jättarna eller titanerna makten. Dessa slukade och åt små barn, vilket motiv man ser av sagan om Hans och Greta. Mest känd är den grekiska sagan om Kronos som slukade sina egna barn för att förhindra att de skulle erövra makten. Sagan förkristligades då man den 28 dec. (menlösa barns dag) kom ihåg, hur Herodes dödade alla gossebarn under två år, för att förhindra att någon av dessa skulle bli judarnas konung och kunna rycka makten från honom. Ännu större likhet med sagan hade den katolska legenden i det, att man fablade att Herodes dödade sina egna söner. Till minne av Hans och Greta och pepparkakshuset kallades den 27 december också; *Pfeffertag*, ”peppardag”.

Guldålderns samband med julen styrks av, att romarna kallade julen: *Saturnalia*, ty nu mindes man hur jätten Saturnus varit rådande under guldåldern. Det ägde rum i Jungfruns stjärnbild (20 nov. – 20 dec.). Jungfrun var *Astraea*, stjärnjungfrun som levde på jorden under guldåldern. De andra gudarna förfasades över människornas synder och for till himlen. Om detta skriver Aratos.

Grimms sagor

Dessa sagor utkom i början av 1800-talet och går tillbaka på ett fåtal sagesmän. Grimm hade som informant haft en viss 'Märchenfrau' och man kan tydligt se den astrala ordningen. Grimms geni lyser igenom i ty, att han mestadels låtit sagorna komma fram i sin ursprungliga ordning. Då den inbördes ordningen är störd eller författaren själv, ovetande, skjutit in en saga som inte passar, måste man använda stjärnsagor, runor och folktrö i året som ett instrument för att bestämma sagans ursprungliga ordning.

Mot bakgrunden av de fyra ovan nämnda samlingarna, är alla försök hittills, att förklara sagorna som särskilt ”grymma” eller ”romantiska” förkastliga. Sagorna gjorde tjänst åt alla stilar inom litteraturen och innehöll alla motivkretsar. Man kan möjligen säga, att Grimm gav folksagan en pedagogisk, folkbildande form med syfte att befrämja tyskans enhetliga språkdräkt. H.C. Andersen gav sagan en litterär status, medan Bondesons halländska sagor, som inte alls fick lika stor betydelse som Grimms, låter förstå, att sagoberättande och komik gick hand i hand. Hos Mickel i Långhult är sagorna inte bara komiska utan kan ibland slå över och bli burleska.

Oavsett dessa stilistiska skillnader, är alla sagor ett uttryck för en ålderdomlig astral mytologi och visar hur forna tiders människor trodde på en värld ovan molnen, - i himlen. Världen här nere på jorden var delvis en avbild av denna himmelska värld. Floder och vägar stämde överens och många människor levde efter döden vidare i himlen, som man trodde. Särskilt var Vintergatan ett tillhåll för döda och vägen kallades 'härväg' eller 'de dödas väg'.

Årets söndagar i förhållande till månens faser, 30-dagarsmånader, tidig påsk, Grimms sagor

F	Midsommar	4 e. tref. 5 e. tref.	1 Der Frosch König	27 D. Tod u. der Gänshirt	52 König Dros- selbart 53 Sneewittchen
Λ	10 juli Knut	6 e. tref. 7 e. tref.	2 Katz u. Maus	28 der singende Knochen	54 Hans Dumm
P	25 juli Jakob	8 e. tref.	3 Marienkind	29 Von d. Täufel	55 Rumpels-

Folksagan – Hans Carling 25 oktober 2013

		9 e. tref.		mit drei goldenen Haaren	tilzchen
ƒ	10 aug. Lars	10 e. tref. 11 e. tref.	4 Gut Kegel – u. Kartenspiel	30 Läusechen u. Flöhchen	56 D. liebste Roland
℞	24 aug. Bartol.	12 e. tref. 13 e. tref.	5 d. Wolf u. die sieben...	31 Mädchen ohne Hände	57 V. goldenen Vogel
<	8 sept. Mariæ fød.	14 e. tref. 15 e. tref.	6 Von d. Nachtigall	32 D. gescheidte Hans	58 Vom treuen Gevatter Sperling
χ	21 sept. Matteus	17 e. tref. 18 e. tref.	7 V.d. gestohlenen Heller	33 D. gestiefelte Kater	59 Prinz Schwan
ρ	7 okt. Birgitta	19 e. tref. 20 e. tref.	8 D. Hand mit dem Messer	35 D. Sperling u. seine vier...	
℥	21 okt. Ursula	21 e. tref. 22 e. tref.	9 D. zwölf Brüder	36 V. dem Tischgen deck dich	60 Das Goldei
†	6 nov. Gustaf Ad.	23 e. tref.	10 Das Lumpengesindel	37 V. der Serviette	61 V. dem Schneider der bald reich...
l	23 nov. Klemens	24 e. tref. 25 e. tref.	11 Brüderchen u. Schwesterchen	38 V. der Frau Füchsin	62 Blaubart
ϣ	6 dec. Nicolaus	advent	12 Rapunzel 13 Die drei Männlein	39 V. den Wichtelmännern	63 Goldkinder
⚡	21 dec. Tomas	advent, jul	14 Von dem bösen Flachsspinnen	40 D. Räuberbräutigam	64 V. dem Dummling
ℓ	6 jan. Trettonde-	trettondedag	15 Hänsel u. Gretel	41 Herr Korbes	65 Allerlei-Rauh
Υ	25 jan. Paulus	Septuages. Sexagesima	16 Herr Fix u. Fertig	42 D. Herr Gevatter	66 Hurleburlebutz
Ϝ	10 feb. Scolastica	Fastlagssön. 1 i fastan	17 Die weisse Schlange	43 D. wunderliche Gasterei	67 D. König mit dem Löwen
↑	24 feb. Mattias	2 i fastan 3 i fastan	18 Strohalm, Kohle u. Bohne	44 D. Gevatter Tod	68 V. dem Sommer- u. Wintergarten
β	12 mars Gregorius	Midfastosön. 5 i fastan	20 Von einem tapfern Schneider	45 D. Schneiders Däumerling	69 Jorinde u. Joringel
Μ	25 mars Mariæ beb.	Palmsön. påsk	21 Aschenputtel	46 Fichters Vogel (=Blaubart)	70 D. Okerlo
Ϻ	10 april	1 e. påsk 2 e. påsk	22 Wie die Kinder Schlachtens	48 D. alte Sultan	71 Prinzessin Mäusehaut
†	25 april Marcus	3 e. påsk 4 e. påsk	23 Von dem Mäuschen	49 D. sechs Schwäne	
◊	10 maj	Bönsöndag 6 e. påsk pingst	24 Frau Holle	50 Dornröschen	
Ϡ	25 maj Urbanus	pingst trefaldighetsdag 1 efter tref.	25 Die drei Raben	51 Vom Fundevogel	
⚡	9 juni	2 e. tref. 3 e. tref.	26 Rothkäppchen		

1 Der Froschkönig, Grodkungen

(Hippokrene, 'hästkällan', Pegasus, i Vattumannen, maj.)

Denna saga är den första i Grimms första samling.

En prinsessa sitter vid en källa och leker med sin guld-boll. Hon tappar den i vattnet och önskar sig den tillbaka. En groda, som kan tala, hör hennes bön och säger sig kunna hämta kulan, om hon vill bli hans, grodans, käraste. Hon ingår på detta villkor och grodan hämtar upp guldkulan ur brunnen. Prinsessan flyr och glömmer sitt löfte. Grodan kommer då upp till kungsgården och påminner henne om löftet som hon gav honom vid källan. Kungen tvingar henne att hålla sitt löfte och grodan får om natten sova i prinsessans säng. På morgonen är grodan förvandlad till prins o.s.v.

Denna saga måste sättas till tiden kring midsommar. Vissa dagar, särskilt trefaldighetssöndag och midsommar skulle man löva och besöka källor och brunnar. Liksom i sagan har dessa besök vid källor en erotisk underton och det heter i folktron att: ”man kan se sin tillkommande i vattnet”. (S 123:37). Man tog härvid äktenskapsorakel.¹ Det heter också att; ”Midsommarnatt går unga flickor till en källa. De niger vid källan och önskar sig lycka”.

Det förekom också att man satte dessa trefaldighetskällor i samband med grodor och det heter:

- Den som dricker sprit efter källdrickningen kan få ormar eller grodor i magen.²
- Det bor ett väsen i källan.³
- Grodor i källan anses rensa och rena vattnet.⁴

I likhet med prinsessan i sagan som tappade sin guld-kula i brunnen, hette det i folktron, att man skulle offra mynt i källan,⁵ och att en skatt troddes finnas på källans botten.

2. Katz und Maus in Gesellschaft. Katt o. råtta i gemenskap

En katt och mus har gemensamt hushåll. För att kunna möta vinterns behov, införskaffar man en gemensam fettkruka som sätts under altaret i kyrkan.

En dag säger katten, att han skall gå på barndop. Istället går han till kyrkan och äter en del av flottet i krukans. Då han kommer hem frågar musen vad namn man gav barnet. Början gjord, svarar katten.

En liten tid senare säger katten att det åter är tid att gå på barndop. Han går till kyrkan och slickar i sig flottet i krukans till hälften. Då han senare kommer hem, frågar musen vilket namn man gett barnet, varpå katten svarar:

Halväten.

Detta namn synes musen vara mycket sällsamt. Dock misstänker musen ännu inte något och snart säger katten att han för tredje gången skall gå på barndop. Han går genast till kyrkan och äter det sista i fettkrukans, varefter han går ut i staden och promenerar på taken, solar sig och vilar. Då han kommer hem på aftonen och musen spörjer om kattungens namn, svarar han:

Uppäten!

Då vintern kommer och det är ont om mat, föreslår musen, att man skall gå till kyrkan och äta av den gemensamma flottkrukans. Då musen skådar ner i den tomma krukans,

---

¹ S 123:41

² S 123:38

³ S 123:71

⁴ S 124:31

⁵ S 123:86

förstår hon meningen med kattens namn.: ”Början gjord, halväten”. Då hon skall säga det sista ordet : ”uppäten”, blir hon slukad av katten.

Denna saga finns också med andra djur, såsom räv och tupp. Det centrala motivet torde vara fettkrukan. Detta ansluter till runstavsbilden den 22 juli; *ett smörjelsekärl*, Maria Magdalena, *Kruka med salva* (salvningen av Kristi fötter).

3. Mariabarn

(Plejaderna, slutet av juli.)

Detta är den tredje sagan.

En liten, fattig flicka blir upptagen i himlen och får leva hos jungfru Maria. En dag skall Maria fara bort och under tiden tillåter hon flickan att beträda 12 rum. Dock får hon inte gå in i ett visst rum, det trettonde. Då jungfru Maria farit bort, öppnar flickan med sin nyckel dörren till de tolv rummen. Där inne sitter de tolv apostlar, en i varje rum. Flickan kan inte behärska sin nyfikenhet, utan är olydig och öppnar den trettonde dörren. Här inne sitter tre-enigheten i eld och glans. Hon vidrörde glansen och därvid blev fingret förgyllt.

Snart kom Maria tillbaka från sin resa och ville se himlens nycklar. Då hon såg dem, sporde hon om inte flickan likväl varit inne i det trettonde rummet. Men hon nekade..

Trots upprepade frågor, nekade flickan och Maria dömde då flickan ovärdig att få visas i himlen, emedan hon ljög.

Flickan försjönk i sömn och då hon vaknade, befann hon sig åter på jorden.

Sagan fortsätter så, att flickan nu lever i skogen och är stum. En kung kommer händelsevis förbi och blir bländad av hennes skönhet. Han gifter sig med henne. Hon blir drottning och efter ett år får hon ett barn. Då uppenbarar sig jungfru Maria och ber henne erkänna att hon varit i det förbjudna rummet, - men flickan nekar. Då tar Maria barnet med sig till himlen. Detsamma upprepas de följande två åren och man tror nu att drottningen är en häxa som äter sina egna barn. Hon döms därför till bålet. Då flammorna just börjar omvärva henne, börjar hon ångra sig och i detsamma kommer jungfru Maria ner från himlen med hennes barn och elden släcks av sig själv. Och jungfru Maria ger henne barnen tillbaka och öppnar hennes mun så att hon kan tala, eftersom hon nu ångrade sin skuld och talade sanning.

Dörrarna och apostlarna svarar mot runstavens bilder den 15 juli: *12 stjärnor, 12 apostlar*, ”apostlars delning, sju sovares dag”. *En fyrkant med en dörr på*, ”lär betyda det rum varest de sju sovare legat”. *Port, tolv stjärnor* o.s.v.

Detta motsvarar Plejaderna, som var vägen eller dörren till himlen och liksom Stora björn kallades ”de sju sovare”. Plejaderna var i folktron sju eller tolv stjärnor till antal.

Eftersom Plejaderna (och Polstjärnan) enligt vissa folk var vägen till himlen är det förklarligt att stjärnbilden avbildades i runstaven med en *stege* eller *humleranka*. Rankan är en väg till himlen, så som den berömda sagan om Jack bönstängeln. Namnet Jack motsvarar här Jakob (25 juli) och Plejaderna har även denna dag givit nerslag. Ingen enskild stjärnbild har gett så många bilder i runstaven som Plejaderna och de var också i folktron över hela världen en av de kändaste stjärnbilderna. Ett exempel; den 20 juli har runstaven *nötter*. En av Plejaderna kallades ”nöten”.

Då Plejaderna var vägen till himlen, är det naturligt att jungfru Maria, då hon kommer ner på jorden, kom den vägen och på samma sätt kommer barnet upp och ned i himlen via denna väg.

Vissa sägner hos främmande folk visar hur Plejaderna såsom dansande jungfrur kommer ner till jorden och vistas här, för att, ibland, fara upp samma väg.

På samma sätt kunde Plejaderna bli liktydigt med himlen och stjärnorna överhuvudtaget. Annars är ordet ”stjärna” etymologiskt att föra till en rot **ster*, som är släkt med verbet ”strö”. Stjärnorna var ”utströdda”. Särskilt vintergatan som var en väg av utströdd halm eller strå har gett namn åt stjärnor. Ordet betyder således ”utströdd halm, strå” = Vintergatan.

Plejaderna kallas sjustjärna efter ”sju jungfrur, sju bröder, sju sovare” m.m. De ligger mellan Väduren och Oxen, motsvarande sista veckan i juli; fruntimmersveckan.

Gott kägel- och kortspel (Gut Kegel- und Kartenspiel)

(Plejaderna som helvetesplats.)

Detta är den fjärde sagan om en ung gosse som för att vinna prinsessans hand tillbringade tre nätter i ett spökslott.

Detta var en helvetisk plats. Benpipor och dödsskallar föll ner genom skorstenen och gossen, som är orädd spelade kägelspel och använde dödsskallarna som klot. Därefter kom hotfulla katter och hundar, vilka han dödade eller körde iväg.

Denna saga motsvarar den fjärde runan *as* ”dött kött” och som helvetesbeskrivning skall sagan jämföras med Völuspa-versen om Nastrand, Helvetet, där Nidhogg, draken och Fenresulven suger döda mäns kött.

Denna årstid, augusti, kallades i folktron ’hunddagar’ och ansågs vara en förruttnelse-tid. Man satte namnet ’hunddagar’ i samband med stjärnbilden ’Stora Hund’ som uppgår i augusti-september.

5. Vargen och de sju Killingarna.

(Stora Hund och Killingarna i Kusken, augusti.)

Detta är den femte sagan om hur ulven slukar killingarna och sedan lägger sig för att sova. Men get-mamman skär upp magen på vargen, varvid alla killingarna kommer ut levande. Hon stoppar sten i magen på ulven och syr igen skinnet. Vargen vaknar och är törstig och går till brunnen för att dricka. Då han lutar sig fram, tappar han balansen p.g.a. de tunga stenarna och faller i vattnet och drunknar.

Denna saga, motsvarande den femte runan, *Red R* ’vagn’ är Kusken stjärnbild som från början varit en vagn. I denna stjärnbild uppgår Geten, Capella och Killingarna, Haedi.

Sagan visar samband mellan Stora Hund (vargen i sagan) och geten och Killingarna.

På stjärnhimlen ser man dock inte denna motivkrets, utan där är det Stora Hund som jagar Harens stjärnbild. Dessa båda bildar ett par. Runstaven har den 4 augusti *Hund och hare*, ’jakt-tiden’ och den 24 augusti en *kniv* och det heter: ’tid att slakta bockar’. Dagen kallades ’Bertil bockadö’ (= bockars död).

6. Om näktergalen och ormslån

Detta är den sjätte sagan om hur näktergalen och ormslån från början endast hade ett öga var. Ormslån lånade ut sitt enda öga men fick det inte åter. Ormslån som därefter är blind, hyser hat mot näktergalen, som sjunger i högan sky.

Sångfåglar som ligger under planeten Mercurius, bör sättas under stjärnbilden Tvillingarna, (24 augusti – 22 september) som är Mercuri hus.

I Völuspa 42-43, läser man på motsvarande sätt om galande fåglar.

7. Om det stulna myntet.

(Höstdagjämningen, september.)

Sagan handlar om ett dött barn som går igen. Uppenbarelse är ett snö vitt blekt barn som inte ser sig om. Endast vissa människor kan se barnet.

Detta är den sjunde sagan, som svarar mot den sjunde runan X 'gåva'.

Detta motsvaras i året av höstdagjämningen. Solstånds- och dagjämningstider kunde man vänta besök av döda, ty de gick fram längs vintergatan som troddes komma ner till jorden vid dessa tider.

Runans utseende, ett kors, motsvarar vintergatan som ett kors. Under medeltiden inföll höstdagjämningen den 14 september. Det är därför naturligt att man finner *ett kors* i runstaven denna dag. 'Korsmässa om hösten', Korsets upphøjelse'. Runans namn 'gåva' (fornengelska *gyfu*) betyder dels gudinnans, nornans namn *Salus* men också 'gåva, offer'.

Sagan handlar om, att det döda barnet sökte efter en peng, som skulle givas/offras åt de fattiga.

I evangelieboken läser man den 13 söndagen efter trefaldighet (september) om *Änkans offer*, Mark. 12: 41-44. 'När Jesus var i helgedomen, satte han sig mitt emot offerkistorna och såg huru folket lade ner penningar i offerkistorna. Och många rika lade dit mycket. Men en fattig änka kom och lade ner två skärvar, det är ett öre o.s.v.

Denna söndag sjunger man psalmen 429: 6-10.

'Jag kan ej rätt dig lova, dock frambär jag min gåva...

'Du ser i hjärtat neder och finner, att jag har För dig ej bättre gåvor.

8. Handen med kniven.

Denna saga handlar om en alv eller dvärg som brukade hjälpa en flicka med arbetet genom att låna henne en vass kniv som han stack ut genom berget.

Enligt Snorre Edda (14-15 Guldåldern, dvärgarna) ligger dvärgarna under jorden på runa *vän P* (fornengelska *wen* 'hopp').

I Völuspa läser man på motsvarande ställe om dvärgar, (som stöna framför sten-dörren, (d.v.s. är berusade). 'Stendörr' därför att dvärgar tänktes bo under jorden eller i berg.

Dvärgarnas berusning stämmer med tiden i slutet av september, då man firade Mikael i Sverige. Denna fest var i hög grad en fest för ölet. I Rom hette vinfesten vid denna tid *meditrinalia*, vilket talar om att festen ursprungligen varit för mjödet (medi-)⁶

9. De tolv bröder.

(Stora Björn, oktober-november.)

Sagan handlar om tolv kungasöner, alla bröder, som förvandlades till korpar.

---

⁶ Mjöd är ett allmänt indoeuropeiskt ord **medhu-* för honung, som användes för att framställa rusdrycken mjöd. Sanskrit *madhu-* 'honung'.

Tolv eller sju bröders stjärna var namn på Stora Björn/Karlavagnen liksom på Plejaderna. Dessa berömda stjärnbilder kunde ha samma namn.

Runan är här *hagel* **H** som motsvarar vinterns ankomst d. 14 oktober. Den mäktigaste stjärnbilden här är Karlavagnen.

I gamla testamentet läser man vid denna tid, hösten, om Jakobs tolv söner.

Liksom Plejaderna så kunde Stora björn förväxlas med himlen, stjärnorna eller Vintergatan, över huvud taget.

Detta får här betydelse, då man i Stora Björn tyckt sig se Abrahams vagn (v.97). Man har menat att Karlavagnen går fram längs Vintergatan. (v⁷. 102).

Plejaderna såsom hönor har jämförts med Vintergatan som helhet (v. 104). Plejaderna som 'hönor' har också överförts på Stora Björn.

10. Patrask.

(Karlavagnen.)

En saga om hur en höna och en tupp gör en vagn av nötskal och spänner en anka framför.

Detta är troligen en saga om Karlavagnen eller Kvinnovagnen (= Lilla Björn.)

De djur som drar Karlavagnen uppges i folktron eljest till; hund, varg, råtta, oxe, häst.

11. Lilla Bror och Lilla Syster.

(Jägaren, Arkas jagar den till djur förvandlade = Stora Björn.)

Detta är den elfte sagan. Två fattiga barn flyr till skogs under en elak styvmor, som är en häxa. Den elaka häxan går efter dem och trollar fram en källa i skogen.

Då gossen dricker av källan blir han förvandlad till en råbock.

Flickan och rådjuret framlever sina dagar i skogen. En kung är ute och jagar och förföljer råbockar flera dagar.

Då kungen får se flickan, tar han henne med sig till sitt slott och gifter sig med henne. Rådjuret är städse vid flickans sida. Den elaka häxan får reda på att flickan blivit drottning och kommer till slottet förklädd till tjänare. Då drottningen föder ett barn, är den falska häxan tillstädes och eldar bastun glödande het och stänger in drottningen, så att hon kvävs av värmen. Häxan förtrollar sin egen dotter till att likna drottningen och kungen fattar inga misstankar.

En av drottningens tjänarinnor ser om natten hur den mördade drottningen kommer som en vålnad och klappar sitt barn.

Tjänarinnan säger till kungen att komma med nästa natt och då drottningen åter kommer som en skepnad håller kungen henne fast, varvid hon åter blir levande. Den falska drottningen, häxans dotter blir utkörd i skogen, där de vilda djuren äter upp henne och häxan blir dömd att brännas på bål. Då hon brinner upp blir rådjuret samtidigt förvandlad till människa igen och så lever de alla lyckliga till slutet.

Denna saga motsvarar runan *is* **I** som ligger i Jungfrun. Ovan denna stjärnbild lyser Björnvaktaren som var jägaren Arkas som jagade stora Björn. Denna björn var hans egen moder, nymfen Kallisto, som av gudinnan Artemis förvandlats till björn, då det vid källan uppenbarrats att Kallisto var havande.

---

⁷ v. = vintergatan

Likheten med sagan är att en till djur förvandlad människa jagas i skogen av jägaren som inte vet något om denna omständighet.

12. Rapunzel (Jungfru Persilja).

(Berenices hår.)

Detta är den tolfte sagan om en fe som spärrade in en ung flicka i ett torn utan dörr eller fönster. Då fen ville besöka flickan måste denne kasta ner sitt långa hår, så att fen kunde klättra upp genom en glugg.

En dag kom en kung förbi och hörde någon sjunga vackert. Han stannade till och förälskade sig i flickan i tornet. Då fen kom dit litet senare, fick han se hur hon beredde sig tillträde till tornet genom att klättra upp på jungfruns långa hår. Då fen gått, klättrade kungen upp till Jungfru Persilja och de förälskade sig. En tid senare blir jungfru Persilja tjock och då fen ser detta, förskjuter hon jungfrun, klipper av henne det långa håret och kör iväg henne. Hon måste föda barn i skogen.

Då kungen nästa gång kommer dit, har fen hängt ut det avklippta håret, på vilket kungen klättrar upp. Då han kommer upp i tornet och får se den vredgade fen kastar han sig ut, men faller på en taggbuske och mister synen. Då han som blind vandringsman en dag får höra jungfru Persiljas röst och de båda omfamnar varandra, faller hennes tårar på kungens ögon, varvid han får synen tillbaka.

Denna saga ansluter till stjärnbilden Berenices hår som uppgår i Jungfrun (21 nov. – 20 dec.)

Då denna saga är den tolfte, bör den motsvara den tolfte runan 'år' (6 dec.) 9. Nyår var tidigare den 6 december, vilket jämförs med 'kyrkoåret' som börjar den förste advent.

Runstaven har mot den 4 december, Barbara, *ett torn*. Barbara, helgonet, blev av sin fader inspärrad i ett torn. Själva namnet 'Barbara' erinrar om det latinska ordet *barba* 'skägg' och torde vara en ordlek på 'barberare' = hår-av-skärare, då sagans huvudmotiv är jungfruns långa hår som blev avklippt.

Helgonlegenden om Elisabeth den 19 november handlar bl.a. om hur en ung jungfru fick sitt långa hår avklippt.

Inte bara håret utan också tornet finns som en stjärnbild i Jungfrun.⁸

13. De tre männen i skogen.

(De tre heroer, guldåldern =Jungfrun.)

En man blev änking och hans enda dotter fick snart en styvmor, som liksom sin dotter var hård och elak. En dag skickade styvmodern ut den stackars flickan i skogen för att plocka jordgubbar. Det var dock mitt i vintern. Hon kom till ett litet hus i skogen, varest tre små män tittade ut.

De ger henne jordgubbar och skänker henne goda gåvor; 1) hon skall bli allt vackrare för var dag, 2) då hon talar, skall dukater falla ur hennes mun, 3) hon skall bli gift med en kung.

Då hon kommer hem och styvmodern ser, att dessa önskningar gått i uppfyllelse, skickar hon sin egen dotter ut i skogen. De tre männen ser dock att hon har ett ont hjärta och önskar att 1) hon skall frysa i sin päls, 2) att hon för var dag må bli allt fulare och 3), att hon skall dö en olycklig död.

Styvmodern går då till kungen och ställer sig vänlig för att kunna skada den snälla flickan som nu blivit drottning.

---

⁸ I Jungfrun uppgår 'de sju portugisiska tornen', Allen, Starnames

Då drottningen födde ett barn, tog styvmodern och hennes dotter den svaga drottningen och kastade henne i floden. Till kungen sade de, att drottningen hade dött på natten.

Följande natt kom drottningen som en and simmande in i köket. Hon antog mänsklig gestalt och gick till sitt barn och gav det mat och simmade därefter åter bort som en and. Detta upprepades två nätter och kökspojken gick till kungen och omtalade vad som hänt. Kungen kom till köket då anden var där, svängde sitt svärd över anden tre gånger, varefter drottningen stod upp levande framför honom.

Styvmodern och hennes dotter blir avslöjade och förvisade till skogen, där de blev uppätta av vilda djur.

Sagens utveckling, där den mördade drottningen kommer tillbaka som en skepnad för att vårda sitt lilla nyfödda barn, är densamma som i 11:e sagan; 'Lilla bror och lilla syster'.

Att sagoberättaren skulle sätta in två så likartade sagor efter varandra är föga troligt. Antagligen har Grimm själv satt in en av sagorna, då han tyckt sig se två varianter av en och samma saga. Detta synsätt är vetenskapligt. Nästan alla sagor finns i flera varianter.

Dateringen av sagan med den mördade som går igen, visar snarast på en julsaga, ty vid denna tid, julen, troddes de döda komma åter. Skepnaden säger i den svenska varianten 'Lilla Rosa' (Sederström 19, Aarne 403): 'Nu kommer jag endast två nätter till...', 'nu kommer jag endast en natt till'.

Vidare pekar sagan (13, De tre männen i skogen) på årstiden, vintern.

Denna saga torde genom jordgubbar i snön, motsvara adventstiden och runa *år 6*. Vid denna tid skulle man i folktron driva kvistar i vatten och få dem att slå ut gröna blad. Rundikterna visar på detta, då det heter:

'År är mäns överflöd, god sommar och mogen åker,...åkerens gröda och jordens frukt'.

Den fornengelska rundikten säger:

'År är mannens hopp om att Gud låter den helige himlakonung uppfylla jorden med bjärta blad, för de rika och fattiga.'

14. Om förbud att spinna lin.

(jul och trettondedag.)

Detta är en spinnsaga om en kung som vill tvinga sin hustru att alltid spinna och inte unnar henne någon ro.

Drottningen får då hjälp av tre spinnerskor; en med stor tumme, en med stor läpp och en med stor plattfot.

Då kungen kommer hem och ser dessa frågar han varav den första har så stor tumme? Hon svarar, att det är på grund av spinnandet, då hon väter tummen, då hon griper om tråden.

Då han spörjer den andra, varför hon har så stor läpp, svarar hon, att det kommer sig av att hon väter tråden med läppen, och den tredje säger, att hennes stora fot kommer sig av att hon trampar på pedalen, då hon driver spinnrockens hjul.

Då kungen fick se och höra detta, förbjöd han genast sin hustru och dottern att någonsin spinna mera.

Dessa tre gummor motsvarar nornor och drottningens skyddsänglar som kommer till hennes hjälp. Stjärnbilden är här *Necessitas* och runan är *Peorð* 𐌺. Denna runa betyder *Perchta*, vars dag var den 6 januari, i Tyskland *Perchtentag*. Fru Perchta var i tysk folkstro en demonisk spinnande fru med diverse lyten.

Spinnsagan är vida spridd och de spinnande nornornas lyten varierar från land till land.

Sagan förklarar varför man inte skulle spinna vid jul, vilket man ser av folktron, som säger att följderna av att man spann vid jul skulle bli:

'Fingrarna skulle ruttna' (S 168, 1291)

'Man skulle få ont i händerna' (1289) '.. bulnader på fingrarna, man kunde mista tummen (NFL II, 155).

Spinnförbudet gällde även vid påsk och då kommer vissa motiv ur spinnsägnen mycket tydligt fram; såsom att kungen blev arg och förskräckt, då han såg följderna av för mycket spinnande. Det heter i folktron vid påsk:

'Ingen kringgång fick det vara, det blev då osämja mellan man och hustru.' (V påsk 303).

'Det var förbud mot kringgång, eljest blev manfolket arga hela året'. (V påsk 309).

'Karlarna skulle inte få se spinnrocken eller garn under dymmelveckan, då blev de griniga'. (347).

'Ej kringgärning i påskveckan – männen var vresiga'. (378).

'Ej spinna i dymmelveckan, en blodig hand på rutan'. (383, 457)

'Karlarna blev arga hela året', 'männen blev tvära hela året'. (472).

15. Hans och Greta.

(Guldåldern, Kronos ansikte i Vågen.)

a) Barn blir övergivna i skogen av fattiga föräldrar. b) Men de finner vägen tillbaka till hemmet genom lysande kiselstenar som de har släppt efter sig på vägen. c) Tredje gången äter fåglarna upp de smulor som barnen släppt för att orientera sig. d) Pepparkakshuset i skogen, pojken blir gödd. e) Häxan kastas i ugnen. f) Barnen tar hennes skatter och springer hem. (Arne 327).

Själva grundsagan (A 327); *Barnen och jätten* handlar om en jätte som äter barn. Detta motiv har samband med sagan om hur Kronos i den grekiska mytologin slukade sina egna barn. Endast Zeus överlevde och vräkte sedan ned titanen/fadern, Kronos i Tartaren.

Denna saga om Kronos/Saturnus ägde samband med myten om guldåldern ty då Kronos, titanen, styrde världen, rådde guldålder. Allting fanns i överflöd. Matens överflöd finns bevarat i pepparkakshuset. I en nordisk variant av sagan bor jätten i ett hus med korv-tak.

Sagan om barnen och jätten har samband med nästa Arne-nummer (328) om pojken som stjälar jättens dyrgripar. Denna saga bör dock sättas i samband med himlens jätte, Orion, och då gossen blir inlåst i en hönsbur, bör detta jämföras med Plejaderna, ty dessa stjärnor kallades 'hönsburen'.

Stjärnbilderna vid jul är Jungfrun. Hon var Astræa, stjärnjungfrun som rådde under guldåldern; vidare stjärnbilden 'Kronos ansikte' att jämföra med jätten i sagan.

I folktron har sagan gett nerslag i det att man litet varstans bakade och monterade små pepparkakshus vid jul.

Särskilt kan man peka på Johannes den 27 december, som kallats *Pfeffertag*, 'peppar-dag' (Tyskland, Holland), då barnen gick för dörr och tiggde pepparkakor.

Hos romarna firades Saturnalia från och med den 17 december och festen var till minne av guldåldern i människans barndom.

Allt fanns i överflöd, men barnen måste se upp, så att de inte blev uppätta av jättar eller som i sagan, av häxor. Den kändaste häxan vid jultid eller trettondedag var Perchta, vars dag är den 6 januari.

I folktron sägs Perchta som häxa röva barn. (Handwörterbuch d. deutschen Abergl. VI:1482).

Hon blir bränd vid jul-tolftens slut som fru Holle (VI: 1484).

Perchta har samband med barnens tåg på menlösa barns dag den 27 dec. (VI: 1480).

Katolska kyrkan lade den 27 dec. in berättelsen i Matteus-evangeliet om hur Herodes dödade alla gossebarn under två år, då han fruktade för sin maktställning. Man menade också att Herodes (Legenda aurea) hade dödat sina egna söner, en tydlig parallell till Kronos-sagan.

16. Herr Fix och Färdig.

(Guldåldern, Jungfrun, jul.)

Denna saga handlar om kungens tjänare, som, då han friar till en prinsessa för kungens räkning; 1) vägrar gå in i en skog för att inte störa sångfåglarna, 2) sticker ner sin egen häst för att mata försvarslösa korpungar, 3) flyttar en fisk, som håller på att kvävas i en liten sump så, att den kommer i strömmen. De tacksamma djuren lönar honom så, att han vinner prinsessans hand åt sin herre.

Vid jul skulle man vara snäll mot djuren. Det var en del av guldålderns myter. Råttorna skulle i folktron kallas 'de långsvansade' (sägner n:o 160).

I sägner om Odens jakt matar jägaren Odens hundar (Sägner n:o 151).

Direkt likhet med hur tjänaren stack ner sin egen häst för att mata de vilda fåglarna har en del jul-sägner, där en man kastar sin get till vargarna (Sägner 270, 283).

Varulvsägner (223):

I Vänge hölls ett halvtjog vargar; de kallade dem 'Vänge svin', för man fick inte säga 'vargar', för då kunde de bli folk. De trodde, att det var förtrollade människor. Det var på en bondgård, en sugga hade grisat på julafton. Och det var en unge som var självdöd, så den smågrisen slängde bonden ut genom en glugg. Då stod där en tasse och han tog grisen och åt upp den. Men nästa julafton kom det en till bonden och tackade honom för 'steken som han fick i julas'. Då var det vargen som blivit karl.

Varulvsägner (Sägner 276)

Gumman i S ställde sin egen son till varg...

...när julkvällen var inne, så kom det fullt med varg till gården. När han fick se vargskocken, så grät han och gick ut till dem. Han förstod vargarnas språk. Han tog den största geten och bar ut till dem. Eftersom det var julkväll, fick han inga bannor av modern för det. Det var aldrig farligt att vargen rev djuren på den gården.

17. Den vita ormen.

(Ormbäraren, Ormen, februari.)

Kungens tjänare ger var dag kungen ett täckt fat, varur han äter något. Tjänaren blir nyfiken och går in i sin kammare med fatet och lyfter på locket. Därunder ligger en vit orm. Tjänaren smakar en bit av ormen och finner då, att han kan förstå djurens språk.

Fortsättningen på sagan påminner om föregående saga; 'Herr Fix och Färdig'. Tjänaren dödar bl. a. sin häst för att utfodra några korpungar.

Tjänaren vinner tack vare sina egenskaper och sina djur en prinsessas hand.

Det är ändå föga troligt att Grimm skjutit in denna saga själv, ty motivet med den vita ormen, som, om man äter av den, ger kunskap om djurens språk är, om inte en julsaga, så väl en saga tidigt på våren. Stjärnbilden är här Ormbäraren som skapar 'djurtämjare, ormtjusare' o. dyl. Framför allt är Ormbäraren (uppgår i februari) läkaren med ormen, (ormen är läkarnas symbol). Att kunna förstå djurens språk var ett sätt att nå högsta möjliga kunskap.

Följande sägen (336) bör därför andras:

’Pojken blev allvetande av vit-ormens spad’:

’Den som ville bli klok skulle ta en vit-orm *tidigt på våren* och den skulle sjudas levande, instängd. Den som först doppade fingret i grytan och stoppade i mun, fick klokhet och ämne till att se allting.⁹ I en gård hade de satt på och kokade en sådan orm och det var väl meningen att matmodern eller någon annan på stället skulle doppa i fingret. Men så var de utgångna och då kom det en fattig pojke förbi och han var förveten och gick in, och när han fick se, att grytan stod på spisen, gick han fram och doppade i fingret. Sedan gick han ut till folket i fähuset och där hade de en ko i kalvställning och när pojken fick se den, så sa han:

-Den kon har en tjurkalv’ och så hade de ingen nytta av sitt orm-kok.

18. Halmstrået, kolbiten och bönan på resa.

(Altaret, februari)

Ett halmstrå, en kolbit och en böna ger sig ut på resa. Så kommer de till en bäck. Halmstrået lägger sig över bäcken som en bro och kolbiten går långsamt över. Kommen ut på halmstrået, över vattnet, börjar kolbiten att glöda och bränner halmstrået så, att båda faller i vattnet och omkommer.

Bönan brast härvid i skratt och sprack på mitten, varför den måste sys av en skräddare och hädanefter har en svart tråd på längden.

Denna saga är som n:o 18 att sätta mot runan *tyr* ↑, som avbildar en pil, det är Skyttens pil. Namnet ’Tyr’ är för det att guden Tyr höll till vid Altaret där han gav Fenresulven (den bundna ulven, mat. Altaret ligger under Skytten och kallades ’rökaltare, rökfät (turibulum), ugn m.m.

Denna stjärnbild är det som här har givit ett återsken i sagan, vars handling beror av den glödande kolbiten.

Halmstrået är för att Vintergatan är en bro av halm. Altarets stjärnbild ligger i vintergatan. Vad bönan skulle motsvara finns det ingen tydning på.

20. Den tappra skräddaren.

(Herakles, februari.)

En skräddare låter på sitt harnesk brodera in: ’Dödat sju med ett slag’. (Han hade dödat sju flugor med en handduk). Alla människor tror att han är en hjälte med onaturliga krafter och kungen lät skicka efter honom och bad att han måtte döda två jättar i skogen som annars skulle ställa till mycken skada. Gjorde han detta, skulle han få prinsessan och halva kungariket som lön. Skräddaren lyckades ställa det så, att jättarna började träta och slog ihjäl varandra.

Då kungen ser att mannen är så stark, vill han dock inte ännu utge sin dotter, utan kräver att mannen skall döda en enhörning. Skräddaren lyckas få enhörningen att av egen kraft ränna in med hornet i en trädstam och då djuret sitter fast, binder han det vid trädet.

Kungen är dock inte nöjd med detta utan tar tillbaka sina utfästelser och kräver att hjälten, som han nu fruktar, skall döda ett vildsvin som härjar i skogen.

Skräddaren får vildsvinet efter sig, men räddar sig in i ett kapell i skogen. Vildsvinet följer efter, varvid skräddaren klättrar ut genom ett fönster och bommar igen dörren från utsidan. Således blev vildsvinet fångat i kapellet.

Mannen blev därefter gift med prinsessan.

---

⁹ Vit-orm är en folketymologi på ’vis’.

Denna saga äger en motsvarighet i Mickel 6: 'Tuppen, duken och klubban'. Denna saga stämmer först med (Aarne 563); 'Duken, åsnan och klubban', men övergår till en saga som liknar 'den tappre skraddaren'.

En gosse har fått en magisk klubba, som då den kommenderas 'upp i dans', miss-handlar folk. Gossen kommer till kungen och dödar vildsvin på samma sätt som ovan. Han lockar svinen att springa efter sig in i ett hus och springer själv ut och stänger dörren från utsidan. Sålunda blir svinen inestängda.

Därefter dödar han en enhörning genom att ge den ett slag med klubban, varpå den fastnar med hornet i backen. Sedan stod han, enhörningen, som om han vore bunden där.

Här upphör likheten med 'den tappre skraddaren', ty hjälten skickas med ett fartyg till söderlandet för att driva in en fordran åt kungen, som tänker, att han måtte bli av med en icke önskad måg på så sätt.

Då han kommer iland, anfalls han av två stora lejon, vilka han genast slår ihjäl med sin klubba.

Han kallas Knös och skickar hem dyrbara varor till den svenske kungen. Endast prinsessan vet vem denne Knös är. Därefter driver han in den svenske kungens fordran med hjälp av klubban och seglar hem.

Stjärnbilden är här Herakles (12 januari – 25 februari). Herakles var hjälten som i kungens tjänst med hjälp av sin klubba dödade lejon, vildsvin m.m.

Hjältens namn, 'Knös', kommer tillbaka i (Sederström 28 = *dag M*), 'den starke drängen', där Knös som Herakles-typ motsvarar stjärnbilden 'Den knästående', grekiska *Engonasin* i Fiskarna.

Den tyska sagan har blivit en skämtsaga i det att man förvandlat Heraklestypen till anti-hjälte och bedräglig skraddare.

De svenska sagorna har behållit sambandet med Herakles, hjälten som på himlen avbildas med klubba, men är på väg att övergå till skämtsagor då gossen i (Mickel 7) i sig själv inte är en Herakles-typ, utan måste förlita sig helt på sin klubba.

21. Askungen.

(Vårdagjämningen, Yggdrasils ask.)

Detta är den berömda sagan om Askungen som blev moderlös i unga år, fick en styvmor, vars döttrar förtryckte henne och tvingade Askungen att sova i askan invid ärlen.

Askungens döda moder hade uppsyn över flickan och var såsom en skyddsängel och gav henne vad hon önskade vid ett visst träd som planterades på moderns grav.

Då prinsen i landet anordnade bal, gick de elaka styvsystrarna dit, men andra kvällen fick Askungen bal-kläder av sin döda moder som kastades ner från ett vårdträd vid graven.

Askungen var så söt, att hon inte gick att känna igen och prinsen dansade hela kvällen med henne, - till styvsystrarnas avund.

Tredje kvällen gick det likadant. Prinsen dansade hela aftonen med Askungen, men då hon vid 12-slaget måste lämna balen springande, tappade hon sin ena sko. Prinsen lät då utlysa, att den som skon passade på skulle bli hans gemål och drottning.

De elaka styvsystrarna försökte prova skon, men deras fötter var för stora. De lät då skära av sig häl och tå, men då prinsen såg detta, blev de avslöjade. Till sist var det bara Askungen kvar och på henne passade skon, till styvmoderns stora förtret. Askungen blev prinsens gemål.

Motiven med de elaka styvsystrarna och prinsen på balen som gifter sig med den fattiga flickan är så triviala att de inte kan avgränsa sagan i förhållande till andra liknande.

Mera särpräglade är motiven med vårdträdet vid moderns grav där den döda likt en skyddsängel kastar ned gåvor samt motivet hur man i sagans slut provar skor.

Trädet bör man jämföra med Yggdrasil och bilden i runstaven den 13 mars – *ett träd* ty denna dag var det under medeltiden vårdagjämning. Vintergatan som bl.a. var 'de dödas väg' ansågs vara en väg av aska eller fr.a. ett träd. Nornorna, som var barnens skyddsänglar bodde vid detta träd. Vintergatan och de avlidna tänktes komma ner till jorden vid solstånds- och dagjämningstider.

Torsdagen i påskveckan, skärtorsdagen, handlade evangelieboken och predikotexten om hur lärjungarna tvådde Jesu fötter och detta avbildades stundom av konstnärer.

Själva grundmotivet hur människor knäböjande griper om en sittandes fötter skall kanske jämföras med hur man provar en sko på olika kvinnor som sitter ner i Askungesagan.

Namnet 'Askungen' jämförs med namn på aska i påskveckan och fastan.

Sagorna om 'Askfisen' bör förläggas till denna årstid och namnet på onsdagen i påskveckan 'askonsdag' och i fastan (Tyska 'Aschermittwoch) hör hit. Vintergatan var en väg av aska längs vilken de döda framgick och man kunde vid jul och påsk skåda efter spår i spisaskan, för att få varsel om, eller av de döda, vars fötter syntes i askan. Detta enligt folktron, (V. jul 1207 f.)

Då vintergatan som ett världsträd i nordisk mytologi blir en ask, är detta en folketymologi som grundar sig på ljudlikheten i aska (cinerum) och trädnamnet 'ask'. Dessa delvis homonyma ord har olika etymologi och bakgrund. Världsträdet är hos de flesta folk en björk, vilket kvarlever i runraden som kallar den motsvarande runan (17:e runan) B 'bjarkan'.

Man bör dock observera, att de synagogala läsningarna i fastan handlar om hur Israels barn åt manna. Denna mat har man satt i samband med mannaasken. Om detta samband är riktigt, så är också det nordiska världsträdet, asken, lika ursprunglig som björken.

22. Om barnen som lekte slakt.

(Ganymedes, Vattumannen.)

Några små barn lekte slakt och skar strupen av en av sina kamrater. En annan upptog blodet i en bunke.

En herre gick händelsevis förbi och såg eländet. Rådet i staden sammanträdde. Skulle man döma barnet eller fria?

Denna saga ansluter till en påstådd sed, att man i forntiden om våra offrat små barn. Minnet av den barbariska seden kvarlevde i Skåne enligt Nicolovius¹⁰ och Lloyd, Plägseder.

En närmare beskrivning av seden torde finnas på runstenarna i Listerlandet, Blekinge, närmare bestämt runstenarna från Stentoften och Björketorp. De dateras till 700-talet e. Kr.

De förmäler på runor hur 'det harmlösa barnet sjudes'.

Olaus Magnus berättar om liknande offer till gudarna.

Mytologiskt stämmer det i tiden med Snorre Edda, där gossen Tjalve blev upptagen i himlen för att tjäna Tor.

Astrologiskt motsvarar det Vattumannen, som var Ganymedes, ynglingen som blev upptagen i himlen för att tjäna Zeus som dennes munskänk. Vattumannen, Ganymedes, har på stjärnhimlen en sträckning som kommer att motsvara hela april och halva maj, då stjärnbilden enligt Ptolemaios upptar omkring 45° i längd.

---

¹⁰ Folklifvet i Skytts härad

Då stjärnsagan förkristligades blev det berättelsen om hur Jesus upptogs i himlen för att sitta på Guds högra sida. Detta firades på Kristi himmelfärdsdag, torsdagen näst före pingstveckan, i nordnorden kallad Helge torsdag.

23. Om musen, fågeln och korven.

(Svanen, örnen, musen.)

Detta är en saga om hur en mus, en fågel och en korv hade gemensamt hushåll. Då de bytte göromål, blev detta allas undergång och död. Korven blev uppäten av en hund, fågeln drunknade o.s.v.

Astrologiskt ligger stjärnhimlens fåglar Örnen och Svanen på våren, då de uppgår i Skytten, Stenbocken och Vattumannen.

Musen som stjärnbild finns endast på ett ställe; i Stenbocken. Sagan bör därför dateras till våren.

24. Fru Holle.

(Nornorna, världsträdet, vårdagjämningen.)

En flicka ramlar ner i en brunn och kommer därvid till en grön äng. Här står ett äppleträd som hon skakar, så att äpplena faller av. Senare kommer hon till en bakugn, vars innehåll, bröd, hon tar ut, så att de ej blir brända.

Så småningom kommer hon till ett hus. Här tittar en gammal gumma ut. Hon har stora tänder. Den lyidiga flickan tjänar sedan hos gumman. Då hon skakar hennes täcke, så att fjädrarna flyger, så snöar det på jorden. Gumman är god och lönar flickan väl, så att hon blir rik.

Detta är en saga om en god norna och bör sättas till våren. Bäst hade varit om den hade stått före 'barnen som lekte slakt', motsv. runa 'Bjarkan'

I tyska barnvisor ser man att gumman/gummorna som tittar ut ur huset, kan ha stora tänder. De bor vid en brunn och/eller ett bagarhus invid ett träd.

Detta stämmer med de nordiska nornorna som bor i ett hus, vid en brunn, Urdarbrunn, vid ett träd, Yggdrasil.

Motivet att det snöar på jorden, då flickan skakar gummans täcke, stämmer med det nordiska talesättet om *Göja* (februari-mars). Då det snöar sägs: 'Fru Göja skakar sin päls' m.m. liknande.

Göja (=februari) har förts till en rot *ghei. Man jämför latin *hiems* 'vinter', sanskrit *hima* 'snö'. Som namn på en gudinna eller norna (ödesgudinna) finns det annars ingen tydning av *ghei.

25. De tre korpar.

(Kassiopeia, Andromeda, Hephaistos.)

Det var en gång tre bröder som spelade kort under tiden som det var gudstjänst. Då modern fick reda på detta, blev hon så vred, att hon förvandlade dem till tre korpar. Men gossarnas syster sörjde sina bröder, tog en stol med sig och gav sig ut i världen för att leta efter dem.

Folksagan – Hans Carling 25 oktober 2013

Hon kom till solen och sedan till månen och slutligen till stjärnorna där morgonstjärnan gav henne ett ben och rådet, att gå till glasberget, vilket hon kunde öppna med detta ben.

Då hon kom till glasberget och öppnade, kom det emot henne en dvärg för vilken hon sade sitt ärende, att hon sökte sina bröder.

Han förde in henne i ett rum varest stod tre tallrikar och tre bågare. Det var dukat för hennes tre bröder. Hon åt litet av varje tallrik och drack en klunk ur varje bågare. I den sista bågaren släppte hon ner en ring som hon fått av en av sina bröder.

Då korparna kom hem, började de fråga: 'Vem har ätit av min tallrik? Vem har druckit ur min bågare?'

Då den sista korpen ätit ur sin tallrik, såg han ringen och kände igen den som den ring, han en gång givit sin syster. De förstod strax att hon var kommen och därmed var de förlösta och gick åter, i mänsklig gestalt, hem.

Sagens stora likhet med Snövit och de sju dvärgarna, hur Snövit smakade på vars och ens tallrik och drack litet ur vars och ens bågare, gör att man bör jämföra sagorna.

Kvinnan bland stjärnorna som sitter på en stol är Kassiopeia. Hon är den sörjande drottningen, med nedböjt huvud som sitter på sin tron eller stol.

Kassiopeias saga länkar också ihop de båda Grimm-sagorna I:25, De tre korparna och I:53, Snövit i det, att Kassiopeia hade fått som straff för sin förmåtenhet att dottern (Andromeda) blev fjättrad vid en klippa i havet. Kassiopeia hade i sitt högmod förklarat, att hon var vackrare än nereiderna, sjöjungfrurna.

I snövit-sagan bildar detta motiv med drottningen som vill vara vackrast i världen ett grundläggande motiv.

Motivet med de sju dvärgarna som är smeder i berget, bör jämföras med himlens smed, Hephaistos, som var halt när han kastats ut ur Olympen och numera höll till i en grotta i väster (i Väduren).

Kassiopeia, Andromeda och alla stjärnbilder som hör till denna saga; - Kepheus (kungen), Andromedas fader och hennes räddare, Perseus, ligger alla på den västligaste stjärnhimlen, där man också finner Hephaistos, smedens grotta vid Okeanos strand.

I den germanska världen motsvarades Hephaistos av Regin smed och hans dvärgar i en håla, vilket ses av Didriks-sagan, då man löser upp dess motiv i rätt ordning. (Ett kapitel motsvarar en dag i året).

Glasberget, där dvärgarna bor i sagan 'de tre korparna' skall kanske jämföras med snövit-sagan, hur snövit av dvärgarna lades i en kista av glas.

Stolen som motiv finns i runstaven mot den 22 juli och det heter:

'Stol, förty Jungfru Maria i himlen reste sig i stolen för henne, Maria Magdalena'.

Det är den förkristligade Kassiopeia på tronen som blivit himlens Maria, sittande i sin stol.

26. Lilla Rödluvan (Aarne 333).

(Fenresulven sliter lik, Plejaderna.)

Detta är den kända sagan om hur vargen slukar folk, vilka sedan räddas levande ur hans kropp.

Vargen maskerar sig till moder eller mormor och slukar Lilla Rödluvan, som är på väg till sin mormor.

Vargen skärs upp och hans offer räddas till livet. Sedan sys magen ihop med stenar och han, vargen, drunknar eller hoppar sig till döds.

Enligt sin placering här, nära 'De tre korparna' som motsvarar Kassiopéia, så skulle Rödluvan ligga vid midsommar. Några spår av detta finns för all del; som att vargen talar; talande djur är ett midsommarmotiv och stjärnbilden Väduren, kunde tala med mänsklig stämma.

Vidare säger en gammal rundikt: *Fé er frenda rógi, fœddisk ulfi í skógi*. Det betyder; 'Runan Fé är fränders kiv, ulven lever i skogen!'

Stor likhet har dock Rödluvan med Grimm I:5 'Vargen och Killingarna' (Aarne 123). Denna saga måste man placera i Tvillingarna eller Oxen emedan Kuskens stjärnbild med Geten (Capella) och Killingarna (Haedi) uppgår där.

Vargen som Stora Hund kan man tidigast sätta till augusti om man räknar Hunden och Haren som en stjärnbild. Den största stjärnan, Sirius, som är Hundens käft, uppgår först i en grad som motsvarar september.

Augusti kallades i folktron 'hunddagar' och skulle kunna motsvara Oxen-Tvillingarna, (Tvillingarna går in den 24 augusti).

I runstaven ser man mot den 22 juli *en drake*. Den motsvarande versen i *Vøluspá* är hur:

- Där sög Nidhögg (draken) de dödas lik, vargen slet män'.

Runan är här *as* 'död kropp' **F**.

Vargen och Killingarna (Aarne 123) finns i en variant (Aarne 123 B): Vargen i fårs förklädnad får tillträde till fåren'.

I evangelieboken läser man 8 söndagen efter trefaldighet (14 - 21 juli), Matteus 7: 15-21: 'Falska profeter':

- Vid den tiden sade Jesus till sina lärjungar: 'Tagen eder till vara för falska profeter, som komma till eder i fårakläder, men invärtes är glupande ulvar...'

- I Alexandersagan klär Nectanabus (Alexanders fader) ut sig till vädur då han närmar sig Olympiadis, vilket motsvarar Vädurens stjärnbild.

Att vädurens stjärnbild skulle vara en förklädd ulv finns det inga spår av i litteraturen. Där- emot är Väduren ofta i antik astrologi beskriven som 'ett skinn', 'ett gyllene vädurskinn'.

Sagan 123B om ulven i fårakläder jämföres också med Aarne 214 B, 'Åsnan i lejonhud' som avslöjas då han häver upp sin stämma.

Detta motiv med hur vargen blir avslöjad på sin röst, finns både i Rödluvan och Vargen och killingarna.

Åsnan som talar med mänsklig stämma finns som motiv i gamla testamentet. Bileams åsna som talade med mänsklig röst. I den synagogala läsningen motsvarar detta slutet av juni.¹¹

27. Döden och Gås-herden.

(Hesperiderna, Plejaderna.)

En herde går och vallar gäss invid ett stort vatten. Då kommer Döden över vattnet och tillfrågades av herden varifrån han kom och vart han var på väg.

Döden svarade, att han kom från vattnet och ville ut ur världen. Gås-herden sporde då; hur man kunde komma ut ur världen? Döden sade att man måste över vattnet och in i den nya världen, som låg på andra sidan.

Herden sade att han var trött på livet, och bad Döden, att han skulle ta honom med sig. Döden sade, att det ännu inte var tid och att han hade mer att uträtta.

Det var emellertid inte långt därifrån en gaphals som låg och tänkte på hur han skulle kunna samla mer gods och gull. Honom förde Döden till det stora vattnet och stötte honom i. Emedan han inte kunde simma, sjönk han till botten innan han nådde stranden. Hans hundar och katter som följde efter drunknade likaså.

Några dagar senare kom Döden till gås-herden och fann honom glatt sjungande och sporde:

¹¹ Lördagen Balak, omkr. 21 juni, 4 Mos. 22 kap.

Vill du nu komma med?

Han var villig och kom med sina vita gäss väl över vattnet. Dessa blev alla förvandlade till vita får. Gås-herden betraktade det sköna landet och hörde att herdarna där blev kungar och i det samma som han såg sig om, kom herdarna Abraham, Isak och Jakob emot honom, satte på honom en kungakrona och förde honom in i herdarnas slott, där han ännu må återfinnas.

Kommentar:

Det sceneri, som här målas upp med; hur man kommer ur denna världen, vattnet, Döden, landet på andra sidan, fåren i paradismiljön, Abraham, Isak, Jakob; - förklaras ut ur de stjärnbilder som ligger i väster; Okeanos, Hades, Plejaderna, Väduren och Vintergatan.

Denna saga motsvarar runa fé F, det är Väduren och midsommar. Här uppgår Okeanos. Väster härom ligger nergången, Hades med de dödas helvetes-straff. Detta ses bl.a. av Ovidius metamorfoser, IV bok, då Juno - i samma kapitel som Perseussagan, vars bilder Andromeda m. fl. grupperar sig kring Väduren – går ner i underjorden till de döda som lider helvetes straff.¹²

Att Döden kommer upp ur havet stämmer med hur den antika hedniska mytologin utvecklades i folktron där sjöar, myrar och klipp-hål, kast och gilar var nergångar till Hades eller Helvetet.

Längst ut i väster, på andra sidan havet, låg enligt antik tro Hesperiderna¹³ som en slags paradisträdgård. Detta motsvarar denna sagas paradys på andra sidan havet. Här har solen sin nergång och här går hjordar av nöt och ulliga får.

Att Hades ligger i väster återfinns i nordiska ord för afton 'kväll' som är släkt med *kval* ty här, i Hadesriket, Helvetet, lider människorna kval (Ovid. met IV: 453-).

Det sägs i finlandssvensk folkstro att solen vid sin nergång blir röd emedan hon då skådar ner i helvetet i väster. Hon rodnar av blygsel inför det som hon ser.

Landet på andra sidan, i väster, är jämföra med Hesperiderna, som gett namn åt 'väster' och 'afton' i flera språk¹⁴ såsom latin *vesper* 'afton'.

En stjärnbild 'Hesperider' finns inte, vilket förklarar sig av att den västliga punkten på himlen genom tiderna p.g.a. precessionen vandrat genom olika stjärnbilder.

Man bör dock fästa västpunkten, d.v.s. Hesperiderna vid de övriga stjärnbilder; Väduren, Okeanos m.fl. som beskrivs som västliga.

Jämförelsen mellan Hesperider och Plejader¹⁵ (i Väduren) har mycket för sig i ty att Plejaderna beskrevs som uppgången till himlen.

Uppgången till himlen markeras i runstavar med en *stege* eller *humleranka* på Jakobsdagen den 25 juli. Jakob var i folksagan 'Jack Bönstängeln' som kom till himlen på en bönstängel.

Plejaderna var hos vissa folk det kändaste hålet i himlens tält.¹⁶

Vägen till himlen kunde också vara polstjärnen (24 augusti, Tvillingarna 1°). Denna dag finner man i runstaven liksom på Jakobsdagen den 25 juli en klätterväxt såsom humle på en stång eller en ärt på en hässja.

Sambandet mellan Jakob och Plejaderna är att Jakob enligt gamla testamentet, i drömmen, såg en stege, varpå änglarna klättrade upp till himlen. Denna bild har lagt sig över en äldre bild av Plejaderna som en väg till himlen via klätterväxt eller stege.

¹² Tantalos, Sisyphos, Ixion. I Ovid. met. IV: 432 f.

¹³ Theogonie Hes. 269.

¹⁴ Pokorny, Et. s. 1173.

¹⁵ Allen Star names, 396.

¹⁶ Harva FF Communications nr 125, s. 35.

Jakobs steg är också namn på Vintergatan. Det anses på vissa ställen att själen då den lämnar kroppen, måste gå uppför Jakobs steg. Vintergatan är också himlastegen på vilken¹⁷ Jakob såg änglarna stiga upp och ner. Plejaderna har jämförts med Vintergatan som helhet.¹⁸

Denna jämförelse öppnar för att jämföra Plejaderna med Abraham, ty Vintergatan kallades 'Abrahams träd', 'Abrahams väg' och liknande.

Då herden i sagan kommer till andra sidan havet, kommer han till en paradisträdgård med får. Här möter han Jakob och Abraham, vilket förklarar sig av det ovan sagda om Hesperiderna och uppgången till himlen, Plejaderna (Allen 396).

Den onde mannen som räknar pengar om natten, stöts i vattnet och drunknar. Han kommer till Hades eller Helvetet.

Om sagan är färgad av kristet tänkande må vara osagt. Enligt kristen tro är det svårare för en rik man att komma in i himlen än för en kamel att komma genom ett nålsöga. Nålsögat var en port i stadsmuren i Jerusalem. Dörren och porten till himlen var just Plejaderna, som också ansågs vara en kamelhjord liksom Hyaderna¹⁹.

28. Den sjungande benknoten.

(Hephaistos, Perseus, Orions bälte, Hyaderna, juli.)

Ett vildsvin gör stor skada i ett land och kungen lovar att den som kan lägga ner odjuret skall få hans dotter, prinsessan.

Nu var i kungariket tre bröder. Den äldste var klok och listig men den yngste oskyldig och dum. De trodde sig om att kunna döda vildsvinet och vinna prinsessan.

Den yngste gick ensam ut i skogen. Då han kom dit, kom en liten man till honom och höll en svart lans i handen och sa:

-Tag detta spjut och gå lös på vildsvinet, du kommer med lätthet att döda det.'

Så skedde också. Med lansens träffade han svinet, vilket föll till marken. Han tog det på sina axlar och gick hem. På vägen kom han förbi ett hus. Där satt hans bröder och gjorde sig lustiga över ett glas vin. De sa:

-Kom in och drick med oss, du är väl trött!'

De äldre bröderna gjorde då ett anslag mot hans liv och då de kom mot staden över en bro, överföll de honom och dödade honom. Han begrovs under bryggan.

Den äldste tog svinet, bar till kungen, föregivande att han hade dödat det och erhöll prinsessan som gemål.

Så förgick flera år. En gång gick en herde över bron och såg en benknota ligga i sanden och emedan den var så ren och snövit, ville han göra sig ett munstycke därav och tog upp den. Han gjorde ett munstycke till sitt horn och då han ville blåsa, började benknoten av sig själv sjunga:

-Ack min käre herde
du blåser på min benknota.
Mina bröder slog mig ihjäl
och begravde mig under bron
för vildsvinet
och prinsessan.

Då tog herden hornet och bar till kungen, men det sjöng bara samma visa. Då kungen hörde det lät han gräva under bron och man fann benrester. De båda bröderna erkände sitt brott och kastades i vattnet.

Kvarlevorna efter den mördade blev lagda i en vacker grav på kyrkogården.

¹⁷ Rozler, Benennungen. Se också Kompendium; Vintergatan 48.

¹⁸ Kompendium, Vintergatan nr. 104

¹⁹ Harva, Die religiösen Vorstellungen, s. 196 samt Allen 398.

Denna saga handlar om brodermord och stjärnbilderna är: *Hefaistos*, smeden för dvärgen i skogen, *Orions bälte* för *spjutet* och *Hyaderna* för *vildsvinet*. Brodern som dödar sin yngre broder är för tvillingarna eller bröderna. Denna stjärnbild finns endast kvar i *Perseus*. Den andra brodern finns i folksagan 'Tvillingbröder', och på den indiska stjärnhimlen *ashvīner* som uppgår i Väduren.

Motivet med brodermordet kring eller strax efter midsommar återfinns i Balders-sagan²⁰. I *Völuspá* 32-34 berättas hur Balder dödades genom brodern, Höders hand, och hur dådet hämnades av brodern, Våle.

I evangelieboken heter det 4 söndagen efter Trefaldighet: 'Broder skall döma milt om broder'. (Rom. 14:1-18).

I folksagan 'Tro och Otro', även kallad 'Sanningen och lögnen' berättas om två bröder, hur den ene sticker ut ögonen på sin broder för att kunna leda honom och gå omkring och tigga.²¹

Detta har en motsvarighet i evangelieboken 4:e sönd. efter Tref (= midsommar) i Luk. 6:36-42.

-Kan väl en blind leda en blind?

-Hur kan du säga till din broder: Broder låt mig taga ut grandet i ditt öga'. 'Du som icke ser bjälken i ditt eget öga'...o.s.v.

I sagan 'Tvillingbröderna' som bör jämföras med *Perseus-sagan*²² dödar brodern sin räddare (brodern)²³.

Dvärgen i skogen som kommer med ett magiskt spjut bör man jämföra med *Orions bälte* (16 aug-) som kallades 'spjutet' i folktron.²⁴

I den nordiska mytologin var det smederna i berget som gjorde Odins spjut, *Gungnir*.²⁵

Ett spjut återfinns i runstaven den 10 juli.

Smederna i berget jämförs med *Hefaistos* som bodde i en håla i väster, vid Oceanen.

Vildsvinet i sagan är att likna vid himlens vildsvin; 'Hyaderna', som var 'svinen' eller 'svinhjorden' eller 'ett myller av vildsvin'²⁶. Stjärnhimlens djur bör i samtliga fall anses vara vilda djur.

29. Djävulens tre gyllene hårstrå.

(Djävulen, jätten Orion.)

Det var en gång en prinsessa som förälskade sig i en skogshuggare. De båda enades om sin stora kärlek, men kungen fick snart reda på detta och gick till prinsessan och sa:

-Du vet, att du skall få den till äkta som kan skaffa hit djävulens tre gyllene hårstrån, han må vara prins eller skogshuggare.'

Skogshuggaren nöjde sig med detta och gav sig följande morgon å färde.

Han kom snart till en stor stad. Portvakten sade, att prinsessan i landet var sjuk och att ingen läkare kunde bota henne.

I den andra staden han kom till, var torgbrunnen uttorkad. Skogshuggaren lovade att åtgärda detta, då han återkom.

²⁰ Balderssagan hör till komplexet kring midsommar. Midsommars-eldar kallades i Norden 'balders-bål', (Rietz, dialektlex. 698a).

²¹ I Bondesons halländska sagor är sagan 'Sanningen och lögnen' självdaterande till midsommar.

²² Se Aarne under 300 och jämför 303!

²³ Aarne 303:V

²⁴ Gundel, Sternklaube s. 16.

²⁵ Snorre Edda, Skáldskaparmál 35, motsv. runa *Ur* ᚱ.

²⁶ Allen 389, 'boar-throng'.

Sedan kom han till ett fikonträd som var förtorkat och ej bar frukt.

Slutligen kom han till en fiskare, som måste färja honom över ett sund. Fiskaren frågade, när han kunde bli avlöst och om någon annan kunde ta årorna.

Därefter kom skogshuggaren till helvetet. Där var det svart och sotigt. Djävulen var dock inte hemma, endast hans hustru var tillstädes. Skogshuggaren sade:

- God dag, fru djävul! Jag är hitkommen för att hämta de tre gyllene hårstråna som er man har på huvudet och så vill jag veta varför en prinsessa inte kan bli frisk, varför en djup torgbrunn står utan vatten och ett fikonträd är utan frukt och varför en skeppare aldrig blir avlöst. Hustrun blev förskräckt och sade:

Då djävulen kommer och finner dig här, äter han genast upp dig och de tre gyllene hårstråna kan du aldrig få, men eftersom du är så ung, skall jag försöka rädda dig.

Skogshuggaren måste lägga sig under sängen och snart kom djävulen hem:

- God afton, här luktar människokött.'

- Hustrun lyckades dock avleda hans uppmärksamhet och då djävulen somnat ryckte hustrun efter en stund av ett gyllene hårstrå. Då djävulen vaknade var han ilsken, men hustrun förebar att hon haft en ond dröm och att hon vill veta, varför en prinsessa inte kan bli frisk. Djävulen svarar:

- Man måste ta bort den vita paddan som ligger under hennes säng'.

Då hustrun hörde honom snarka, ryckte hon ut ett andra hårstrå. Djävulen vaknade och var ilsken, men hustrun menade att hon hade haft en elak dröm och frågade varför en viss torgbrunn sinat. Han svarade, att man måste ta bort den vita stenen som ligger under. Djävulen var uppretad och hustrun måste ta mod till sig för att våga rycka det tredje hårstrået som hon strax slängde ner till skogshuggaren, som låg gömd under sängen. Då djävulen vaknade var han rasande men hustrun lugnade honom med en kyss och sa:

Jag har så onda drömmar, jag undrar varför ett visst fikonträd förtorkat och inte bär frukt.'

Djävulen svarar, att vid roten gnager en mus; dödas inte den så är trädet förlorat.

Hustrun har skräck för djävulens vrede, men drar honom i näsan sedan han somnat. Han far upp och ger henne en örfil. Hon spørjer varför en viss fiskare aldrig blir avlöst. Djävulen svarar:

-Den förste som kommer måste vänta till dess en tredje kommer – då blir han avlöst.

Då skogshuggaren hört allt detta, tackar han hustrun och beger sig iväg. Då han kom till fiskaren, berättar han, vad han hört och så går han vidare. Då han kommer till det förtorkade fikonträdet, avhjälper han dess ofruktsamhet och som belöning får han ett helt regemente soldater.

Då han kommer till staden med den förtorkade brunnen, hjälper han den att få bort den vita stenen på botten och som tack får han ett regemente kavalleri.

Då han slutligen kommer till den sjuka prinsessan och hjälper henne får han som belöning fyra vagnar lastade med guld.

Nu far han hem och visar kungen de tre gyllene hårstråna, som han fått av djävulen. Kungen vill trots detta inte ge ut prinsessan. Då går skogshuggaren till fönstret och visslar varvid soldaterna och de fyra vagnarna med guld blir synliga. Kungen blir förskräckt och låter honom få prinsessan. Så blev de förmälda och levde i stor lycka.

Detta är samma typ av saga som de två bröderna 'Sanningen och lögnen' (Aarne 613). I denna saga sitter Sanningen gömd i ett träd och hör djuren berätta om hemligheterna ovan med brunnen och den sjuka prinsessa m.m.

I en annan variant (Aarne 613:II) tillbringar Sanningen natten i ett träd, varvid han hör jätten (= djävulen) berätta hemligheterna. Denna typ påminner mest om Grimmsagan ovan. Sanningen och Lögnen är självdaterande till midsommar.²⁷

---

²⁷ Bondeson, Hall. sagor s. 3 samt NFL (Norsk folkmindelag II, Tiden) nr. 591.

Nr. 30 Lusen och Loppan

Detta är en s.k. kedjesaga som slutar:

'Lusen har bränt sig,

loppan gråter,

Dörren knarrar,

kvasten vänder sig,

den lilla vagnen rullar,

dyngan brinner,

trädet skakar sig.

'Oj', sade brunnen, 'då vill jag börja flöda' och började över, så att allt drunknade:

flickan, trädet, dyngan, vagnen, kvasten, dörren, loppan och lusen, - alltsamman.

Kedjesagor finns med skilda innehåll (Aarne 2021 f.). En kedjesaga av typen (Aarne 2021 A) 'Tuppens dös' finns hos Bondeson, Halländska sagor. 46. Denna saga torde svara mot runa *ing* ♦ det är Vattumannen.

Tuppen i sagan är kvävd av en nöt och hela sagan blir beroende av att hönan kan få vatten av källan att skölja tuppens hals. Då hönan äntligen får vatten, är tuppen redan död.

Hönan sprang till linden och sa:

'Lind, löva mig!

jag lövar källa!

Källa vattna mig!

jag vattnar tupp!

Sagan hos Grimm, 30, mynnar ut i att alla drunknar genom att brunnen flödar över. Denna saga torde därför också vara att förlägga till Vattenmannen som motsvarar maj, närmast Valborg och Trefaldighetssöndag, då man lövade källor. Stjärnbilden, 'Hästkällan' är den källa på Helikons berg som Pegasus slog upp med sin ena hov. Hästens (Pegasus) framhovar har en längd som motsvarar mulen, ≈ Vattumannen 5°. (1 maj).

I Quiché-maya-indianernas bok Popol Vuh finns en kedjesaga (Del II, kap. 7): en padda sväljer en lus, en orm sväljer paddan, en hök sväljer ormen.

Kapitlet svarar mot runan *ing* i Vattenmannen, varför man bör jämföra sagan med Bondeson 9 (Toppen o. hönan = *ing* ♦).

Sagan, Grimm 30, Lusen och Loppan är därför inte rätt placerad utan måste få en annan förklaring.

Loppan har i folktron förknippats med Jakobsdagen 25 juli som kallats 'Loppjakob'. Runstavarna har denna dag en humleranka för det, att här var vägen till himlen, åskådliggjort av en ranka, som skenbart växer uppåt. Här ligger också den kända sagan om Jack (Jakob) Bönstängeln, gossen som klättrade till himlen på en bönstängel. Om Jakob i Gamla testamentet som såg änglar gå upp och ned på en stege talades ovan. Dagen är dock för aposteln Jakob i nya testamentet.

Att denna dag, Jakobsdagen, den 25 juli, hade samband med vägen till himlen låg djupt i folks medvetande och under medeltiden gick pilgrimsfärder till Santiago (= S:t Jakob) i Spanien. Meningen med pilgrimsfärden till Santiago da Compostella var att man redan i livet gjorde resan till himlastegen eller humlerankan och således slapp göra om resan efter döden.

Humlens latinska namn; humulus lupulus har givit en folketymologi genom likheten i 'loppa' och 'lupulus', förutom att loppan genom sina stora bakben symboliskt kan hoppa högt.

31. Flickan utan händer.

(Tvillingarna, augusti, september.)

Flickan får sina händer avhuggna eftersom fadern sålt henne till djävulen. En kung finner henne i skogen och gifter sig med henne trots detta handikapp.

Hon går åter ut i skogen med sitt barn, eftersom hon blivit påljugen av djävulen (eller sina systrar). Då kungen får reda på sanningen, att hon är oskyldig, beger han sig ut för att leta efter henne. Han hittar henne i skogen och de återförenas. Genom ett mirakel får hon sina händer tillbaka.

Denna saga är av typen Aarne 706, som hör till gruppen 'den övergivna, förskjutna hustrun' (Aarne 705 – 712). Sagan har släktskap med Aarne 707; 'de tre gyllene söner', som finns i Mickels sagor nr 17; 'den talande fågeln, det spelande trädet och det levande vattnet', som ligger på runa reid R, i Tvillingarna.²⁸

Sagorna här bör jämföras med Tvillingarnas stjärnbild och sagorna om dem: Amfion och Zethos m.fl. Kungabarnen blev här utsatta på en öde plats och hittades av en herde. Modern blev på-ljugen och satt i fängelse. Men hon, modern, blev av en händelse återförenad med sina barn, då de blivit vuxna, och de som plågat modern, blev straffade.²⁹

32. Den kloke Hans.

(Capella i Kusken, augusti.)

Detta är en saga av typen 'Den idiotiske brudgummen', (Aarne 1685).

Brudgummen är så dum, att bruden flyr innan bröllopet kommit till stånd. Brudgummen skall kasta ett öga på bruden och uppfattar det som att han skall slakta får och getter och kasta djurens ögon på bruden. Då brudparet ligger i samma säng, vill hon fly, förebärande att hon skall gå och dricka vatten. Han, brudgummen, blir misstänksam och binder fast henne i ett rep. Men bruden binder repet om getens horn och då den dumme brudgummen drar i repet, får han till slut geten i sängen. (Jfr. 'Den som inte duger till att gifta sig, duger inte till något!' = Bondeson, Halländska sagor 29, Taibeten).

Man jämför också sagan (Aarne 1006) som är en saga med det enda motivet; 'kasta ögon'.

Vilken stjärnsaga detta skulle motsvara är inte lätt att se. Man jämför dock med runstaven den 24 augusti *en kniv* 'slakt av bockar', ty nu slaktade man bockarna i bondesamhället. Detta ansluter till himlens get *Capella* som uppgår i Kusken och har en längd Oxen 25° = 19 augusti.

33 Mästerkatten i Stövlar.

(Lilla Hund, Prokyon, september.)

Denna saga är den berömda om mjölnargossen som endast ärvde en katt i stövlar. Denna katt gjorde genom sin stora list gossen rik.

Sagan är självdaterande till hösten och skörden då den tilldrar sig då man skördar.

En stjärnbild; 'Katten i stövlar' finns inte. Den enda stjärnbild som skulle kunna passa är Lilla Hund (π 25 – 29 = 18 – 22 september). Stjärnbilden består endast av två stjärnor (Ptolemaios), varav den ena är *bakfoten*, Procyon som är en glänsande stjärna av första storleksordningen. Detta motsvarar runstaven den 21 – 22 september: *en stövel* 'eftersom+ de då behövas'.

---

²⁸ Drottningen föder barn som stjäls. Hon blir förskjuten genom att de äldre systrarna anklagar henne för att ha fött en hund. Barnen kastas i strömmen men räddas av en mjölnare eller fiskare som uppfostrar dem. Modern blir under tiden kastad i fängelse. Då barnen blivit vuxna, hittar de sin moder. Fågeln avslöjar allt som hänt och systrarna straffas.

²⁹ Schadewaldt, Græske Stjernesagn, s. 40 f.

34. Hansens Trine.

Detta är en skämtsaga av liknande slag som 'Den kloke Hans' (Grimm 32). Antagligen är sagan inlagd av Grimm för likhetens skull med denna saga.

35. Sparven och hans fyra barn.

(Hösten.)

En sparv hade fyra ungar. Då de var flygfärdiga, kom elaka pojkar och stötte ner boet, men de fyra ungarna kom undan i vinden.

Den gamla fågeln hade nu inte kunnat lära dem att undgå alla faror, men träffade dem på hösten och kunde då samtala med ungarna som berättade vad de gjort under sommaren.

Sagan är på det sättet självdaterande till hösten.

Med hänsyn till ordningen (nr. 35) och sagans placering hos Grimm torde den motsvara runa **P vån** ($\mathfrak{S}$ = Kräftan, 6 okt. f.)

36. Om 'Bord duka dig, Guldåsnan och Knölpåken i säcken'.

(Herakles, Nemeiska Lejonet.)

En skomakare hade tre söner och en get. Geten var lögnaktig och skomakaren fördrev både sönerna och geten.

Den äldste sonen fick ett magiskt 'Bord duka dig!' och skulle gå hem till fadern. Vårdshusvärden förbytte dock bordet kvällen innan sonen skulle gå hem till fadern och hade då endast ett helt vanligt bord att visa upp.

Den andre sonen tjänstgjorde hos en mjölnare och fick, då han var utlärd, en åsna som kunde spotta guldpengar. Samma vårdshusvärd förbytte likaså denna sak och då sonen kom hem till fadern, hade han blott en vanlig åsna att visa upp.

Den yngste sonen hade lärt till snickare och fick efter lärotiden en 'Knölpåk, ur säcken!'. Uttalades dessa tre ord, så hoppade påken ut ur säcken och misshandlade folk..

Snickaren hade hört, att folk förlorat saker hos vårdshusvärden och då han kom dit och gick till sängs, lade han säcken under huvudkudden. Då värden om natten kom och skulle stjäla påken, vaknade gossen och sade:

Knölpåk, ur säcken!

Knölpåken misshandlade den tjuvaktige vårdshusvärden erbarmligt. Snickarlärningen tog sina bröders stulna saker med sig och vände hem till fadern.

Sagan slutar med hur det gick för den fördrivna geten. Den hade tagit säte i en håla och skrämde andra djur, utom ett bi, som flög in i hålan och skrämde geten, så att den störtade ut och skrek av smärta.

Denna saga; 'Bordet, åsnan och kappen' är av typen Aarne 563 och återfinns i Mickels sagor nr. 7 'Tuppen, duken och klubban'. Här fortsätter sagan med en s.k. Knössaga, 'Starke Matts' (Aarne 650 A). Sagan påminner också om Heraklesmyter och flera motiv som finns dels i Mickel nr. 7 = Aarne 650 A, finns i Heraklesmyterna såsom *kontraktet med kungen som ålägger hjälten med klubban att göra vissa uppgifter: döda vildsvin, döda en farlig enhörning*.

Hjälten i Mickel 7 skickas till de varma länderna för att driva in skatt, varvid han dödar två grova lejon och 12 grova människor. Knös kommer så till en ö och kräver där skatt för svenske kungens räkning, vilket nekas honom. Då klubban kommer fram, får han dock allt

vad han begär och seglar hem till Sverige, där han får sin prinsessa och blir löst från sina uppgifter.

Heraklesmyter kan igenkännas över hela stjärnhimlen. Den ovan nämnda sagan skulle möjligen kunna förläggas till Lejonets stjärnbild, då Knös liksom Herakles dödar lejon, vilket återfinns i Lejonets stjärnbild. Det var också i samband med denna myt som Herakles fick sina vapen av gudarna. Sagan handlar om hur hjälten fick sin klubba.

Lejonet ligger i oktober-november.

37. Om Servetten, Tornistern, Kanonhatten och Blåshornet. (Aarne 569).

(Ragnarök, Lejonet.)

Det var en gång tre bröder som for till Spanien. De kom till ett berg av silver, där den äldste tog så mycket, han orkade bära och begav sig hem. De andra två kom snart till ett berg av guld, varvid den andre tog så mycket, han orkade bära och drog hem.

Den tredje kom så småningom till en skog, där han gick vilse. Han klättrade upp i ett träd, då han var hungrig, för att se var han var. Då han kom ner, stod ett bord dukat med de kostligaste rätter. Han åt sig mätt, tog bordsduken med sig och gick vidare. Efter en dag kom han till en kolare i skogen. Han bjöd honom på middag av sin magiska duk och kolaren föreslog, att de skulle byta, så att han tog duken, ty han behövde mat i skogen, medan han i utbyte gav honom en gammal soldat-tornister. Denna var så beskaffad, att om man slog på den med handen, marscherade strax 6 soldater fram och frågade vad som befalldes. De bytte och då brodern kommit en bit bort slog han på tornistern och befallde soldaterna att gå tillbaka och hämta duken.

På samma sätt fick han en hatt, som om man vred den på huvudet, skapade kanoner som sköt. Vidare fick han hos en tredje kolare ett horn, som, om man blåste där i, raserade alla städer, byar och fästningar.

Då han kom hem ville bröderna som levde av silver och guld inte kännas vid honom, då han kom i sin slitna rock. Han slog då på sin tornister och lät 150 soldater marschera fram. Bröderna blev tvungna att bjuda alla på ett glas. Saken rapporterades för kungen som skickade ett militärkompani för att infånga soldaterna. Dessa blev dock slagna och till sist blev hela kungens armé slagen och det slöts fred. Den yngste brodern blev vicekung och fick prinsessan till gemål.

Prinsessan lyckades dock narra av honom hemligheten bakom hans makt och han blev utkastad. Till sist lät han dock blåsa i sitt horn och då föll alla städer, byar och fästningar över ända. Då blev han kung och blåste tills han föll död ner.

Denna saga har liksom den föregående, Grimm 36; 'Bord duka dig!' motivet : 'Bord duka dig!'

Troligen har Grimm lagt in den föregående sagan om 'Bord duka dig!' (Aarne 563) här, emedan de liknar varandra och Grimm uppfattat, att de hörde ihop. Sagan om kanonerna och hornet som får allt att störta samman, passar dock mycket bra här på hösten, vid runa † *nöd* = Lejonets stjärnbild (november), då världen tänktes gå under. Eddan liksom evangelieboken visar, att världens undergång tänkts vid denna tid på året. Sagans undergångsmotiv orsakas av ett svek, hustruns svek. Detta liknar Eddan i så måtto som att världens undergång orsakas av svek. Hornet i sagan blir då att jämföra med Heimdalls horn som ger kännetecknen att världens undergång är nära förestående (Vlsp. 52 och Snorre Edda I:50).³⁰

---

³⁰ Aarnes jämförelse med Svanjungfrusagan (Aarne 465 A) blir mot bakgrunden av detta, obegriplig.

38. Om Rävens Hustru.

(Räv-stjärnan i Stora Björn.)

Detta är en saga om en räv, som låtsas sova, han 'sover räv', och spelar död och nurrar sin hustru att genast välja sig en ny make efter svansen. Maken hade nio svansar. På bröllopet kommer räven med nio svansar och klår upp hela sällskapet och kör iväg hustrun som så snart ville gifta om sig.

Sagan motsvarar runa *is I* i Jungfruns stjärnbild (slutet av november-början av december). Man jämför med att stjärnan Alcor i Stora Björn kallats 'räv' (Allen s. 446).

Runstaven har den 30 november, Anders, *en rävsax*.

Alcor är en av de tre stjärnorna i stora Björns svans enligt Ptolemaios. Dessa svans-stjärnor har en längd fram till slutet av Lejonet den 21 november.

Synpunkter: Då Stora Björn på himlen har en synnerligen utvecklad svans, har man ställt sig frågande, ty björnar har som bekant endast stubbsvans. Man har föreslagit att himlens björn i stället föreställer en bäver. Att en av svans-stjärnorna kallas 'räv' är då inte så anmärkningsvärt emedan rävens svans är ett känt attribut hos detta djur.

39. Om vättarna.

(De Tre Heroer i Vågen, guldålderns slut, Jungfrun.)

Detta är en sägen om hur vättarna om natten gör skor åt en skomakare. Skomakaren och hans hustru ser om natten från sitt gömställe hur vättarna arbetar, men att de är alldeles nakna. Hustrun syr då kläder åt dem. Då vättarna får kläder, blir de glada och dansar, men syns därefter inte mera till.

Sägner är självdaterade till tiden 'strax före jul' och har en motsvarighet i Sverige, där vättarna heter 'tomtar'. Sägner är i Sverige också daterade till jul³¹.

Sägner ansluter till stjärnbilden *de tre heroer*³² som uppgår i Vågen (21 december – 20 januari). Heroerna var kvarlevande andar från den heroiska tiden som tänktes följa efter guld- och silveråldern enligt grekerna. Då Vintergatan som 'de dödas väg' vidrörde jorden vid jul, strömmade dessa andar ur det förgångna för ett ögonblick ner på jorden. Heroerna kallades hos romarna 'Lares' och dessa lärer avbildades ofta dansande. Även den nordiske tomten kunde beskrivas dansande.

Nakenheten hos vättarna förklarar man så, att guldålderns genier saknade kläder. Man behövde inte kläder under guldåldern. I folktron var det vanligt att man sydde kläder till Jesusbarnet på julafton. Då Jesus i stjärnbilden *Maria och Jesus* hade övertagit den äldre stjärnbilden *Jungfrun och barnet = Isis och Horos* bör man också nämna, att Horos, troligen stjärnbilden Bootes över Jungfrun också var 'Frygiern'. Frygierna ansågs hos grekerna vara de första människorna, så stjärnbilden Bootes och de tre heroer pekar på genierna från guld- och silveråldern och den heroiska tiden.

Julen visar, hur man tänkt sig övergången från guldåldern³³.

Sägner beskriver övergången till stadiet, nästa ålder, då man började använda kläder. Detta var silveråldern, då människan måste arbeta och skaffa kläder, mat och bostad. Arbetet var en nödvändighet och den lustbetonade guldåldern var slut.

³¹ Sägner i året nr. 184 = Bergstrand, Värml. 1948:99.

³² Boll, Sphaera s. 259, 251.

³³ Minnet av guldåldern firades hos romarna i dec. och festen kallades 'Saturnalia'.

Julen visar hur man tänkt sig övergången från guldåldern som bl. a. firades under romarnas saturnalia-fest till silverålder, då Zeus kom till herravälde. Med Zeus födelse gick det till så att Zeus gömdes i en grotta undan faderns, Kronos barbari, i det att denne slukade sina egna barn.

Till detta ansluter nästa sägen hos Grimm om 'Flickan på dvärgarnas eller vättarna barn-dop'. Sägnen heter i Sverige också *Förlossningshjälpen*³⁴ och är daterad till jul (i den svenska varianten 'nyårsnatt', som förr motsvarade julnatt).

Sägnen beskriver hur bergkvinnan, att jämföra med grekernas jordgudinna, Rhea, födde Zeus i en grotta, där han gömdes undan fadern. Under inflytande av detta förkristligades heddendomen, då Jesu födelseplats ibland ändrades från 'härbärke' till 'stall' till 'grotta' eller 'sten-skreva'.

Jesus övertog den forne över-gudens roll och hans, Jesu födelsedag blev, utan stöd i bibeln, juldagen.

Den sista sägnen hos Grimm är den ganska allmänna sägnen om bortbytingen. Den kan någon gång, i norden, förläggas till jul eller Lucia³⁵ (grisslakten). Bortbytingens samband med genierna, heroerna och de första människorna kommer fram, då han beskriver sig själv som uråldrig:

'Nun bin ich so alt wie der Westerswald'. ('Nu är jag lika gammal som Väster-skogen')
I norden säger bortbytingen:

'Jag har sett sju ekskogar växa upp...'

40. Rövarbrudgummen (Aarne 955).

(Hades i Vågen.)

En prinsessa hade förlovat sig med en prins. Han bad henne att hon skulle besöka hans slott. Dock ville hon inte det, då vägen dit gick genom en stor skog. Prinsen erbjöd sig att sätta band på alla träd, så att hon skulle hitta. En dag gick hon den långa vägen genom skogen och kom till ett stort hus. Där var alldeles stilla, endast en gammal dam satt framför dörren. Hon sporde:

'Kan du säga, om min brudgum, prinsen, bor här?'

Den gamla svarade, att hon hade fått bära vatten till en gryta, då de skulle döda henne, prinsessan och sedan äta upp henne.

Då kom prinsen och rövarna och den gamla damen hade medlidande och gömde prinsessan i källaren bakom ett fat. Rövarna kom in och medförde en gammal dam, prinsessans mormor som de dödade, högg av henna alla fingrar och drog av ringarna. En tog en yxa och högg av ringfingret, så att det flög rakt i famnen på prinsessan där hon satt gömd.

Därefter somnade rövarna och flickan smög ut och följde banden på träden och kom på så sätt hem.

Hon berättade för sin fader, vad som hänt och han beordrade fram ett regemente till nästa gång brudgummen kom på besök. Då brudgummen var där berättade flickan inför gästerna vad som hänt, men påstod att det var en dröm. Då hon berättade om hur rövarna huggit av fingrar och tagit ringarna och hur en ring hade flugit rätt i famnen på henne, drog hon fingret med ring på ur sin ficka. Brudgummen försökte då fly genom att hoppa ut genom fönstret, men nedanför stod vakten, som grep honom och sedan hela hans rövarband. De blev alla avrättade.

³⁴ Sägner i året nr. 326, Liungman IV s.135.

³⁵ Se sägner i året nr. 122.

Denna saga är självdaterande till jul enligt c:a 20 varianter av sagan i Danmark³⁶.

Sagan visar en kvinnorövare som bor i underjorden eller skogen. Detta bör man ansluta till stjärnbilden Hades, som går upp i Vågen³⁷, ty Hades var en gud, Zeus broder som härskade i underjorden och hade rövat sin hustru, Persephone, som dock efter Zeus vilja kunde vistas ovan jord en del av året.

Sagan, Rövarbrudgummen liknar också Persephone-motivet, i så måtto som att flickan i underjorden i vissa varianter slipper loss ur sitt underjordiska fängelse hos rövarna.

Om Hades vet man också, att detta var namnet på hela underjorden, där de döda tänktes bo. I Sphaera Barbarica anges också stjärnbilden i Hades såsom Styx (Boll s.240) och Acherousiska sjön och båten i Hades. Guden Hades attribut var annars *nyckel, ägg, tupp och stol*.

I Rudbecks runstavar finner man i julens mellandagar *tupp* och *båt* 'solens nya skepp'. Att Rudbeck kallar skeppet 'solens nya färja', beror på, att solen enligt folktron och hednisk tro under natten färdas i underjorden, ibland på ett skepp.

Sagan 'Rövarbrudgummen' liknar framför allt 'Blåskägg' (Grimm 46, Fitchers Vogel). Denna saga bör dock läggas där Eddan har sin helvetes-beskrivning i slutet av februari motsvarande runa Tyr ↑.

Här finner man i runstaven; *nyckel* och *ägg* och en *stol*. Allt detta är Hades-attribut. Hades avbildades också sittande på en tron. Detta förkristligades till att gälla Petrus, dödsrikets eller himlens väktare med sin nyckel och tupp (för att hanen gol tre gånger innan Jesus greps) och stol för att man menade att Petrus blivit biskop i Rom och bestigit biskopsstolen därstädes.³⁸

I samband med detta bör man nämna Eddans helvetesbeskrivning³⁹. I hel finns ett hus med en trälkona, Ganglata, och en tallrik med kniv samt ett förhänge, 'blinkande ondska' och en tröskel. Mycket av detta finner man i 'Rövarbrudgummen'. Då prinsessan, eller bruden kommer till huset i skogen eller underjorden, bör man jämföra detta med huset i Hel, ty här är ödsligt. Det finns en kniv, en säng⁴⁰, ett bord⁴¹, en trälkona, som varnar prinsessan för att rövarna tänker döda och äta upp henne. Fågeln, tuppen i Hel, 'sot-röd hane i Hels salar' (Völuspá 43) finns jämförelsevis i en variant av sagan, där en fågel (papegoja⁴²) varnar prinsessan för att de kommer att döda henne.

Det avhuggna fingret med ringen i sagan, har gjort många nerslag kring jul. Snorre jämför här med hur Tyr miste handen och runstaven har den 21 december *en hand* eller *två utsträckta fingrar*. 'Om man spann denna dag, kunde man mista tommel-fingren' sägs i folktron med hänсыftning till dagens namn 'Tomas'⁴³. På en romersk allegori över månaden december ses en man med två utsträckta fingrar⁴⁴. Det äldsta minnesmärket vid sidan om den indiska månstationen *Hasta* 'handen' i Corvus är dock den semitiska bokstaven *jod* 'hand' 𐤍 som kan jämföras med med runan 𐀃 *eah* 'idegran'. Runans namn är för att man i folktron vid jul särskilt denna dag, 21 december, Tomas, tog in granar, furor, enar och idegranskransar. Idegra-

³⁶ Evald Tang Kristensen, Danske Sagn IV s. 497 f.

³⁷ Boll, Sphaera s. 19.

³⁸ Runstaven den 22 februari, Petrus in Catedra.

³⁹ Snorre Edda, Gylfaginning 33.

⁴⁰ Sv. sagor o. sägner, 4, sid. 195 f.

⁴¹ Ett bord i rövarkulan se Danmark, Evald Tang IV: 507!

⁴² Svenska sagor o. sägner, 4, sid. 195 f.

⁴³ Aposteln Tomas sändes till Indien och kristna i Indien kallas 'Tomas-kristna'. Hans namn erinrar om sanskritordet för 'mörker' *tamas* och hans dag blev därför årets mörkaste dag, den 21 december.

⁴⁴ Det avhuggna fingret bör fr. a. liknas vid stjärnbilden 'Den såriga Handen' i Vågen (Boll 48)

nen ansågs under antiken vara underjordisk och kallades i folktron 'de dödas träd'. I *Vøluspá* berättas att asarna mötas på *Idavall* 'Idegransslätten' vilket ansluter till sagan och folktron.

Vid jul tänktes förfäderna komma på besök i sina forna hem och granen var ett sätt att locka gudarna eller förfäderna (vilket var samma sak) till hemmet, då man ställde förhållandena så som gudarna tänktes önska och var vana vid; gran för underjordens och de dödas träd; halm på golvet för Vintergatan som var de dödas väg och tillhåll. Vintergatan tänktes som en väg av halm.

Enligt hednisk tro var endast Hades bland gudarna kvinnorövare. Han bör jämföras med Loke som föranstaltar om kvinnoröv på bl. a. Idun och Freja.

I sagan 'Rövarbrudgummen' har stundom alla i underjorden blivit dödsjudar och kvinnorövare. I folktron dock inte så, utan att guden eller förfäderna vid jul kommer på besök, utan andra avsikter än att äta och sova. Förkristligt blev det sedermera, att Jesus kom på besök på julnatten. För honom uppbyggades sängen och man lade halm på golvet.

41. Herr Korbes.

(Karlavagnen.)

Detta är en skämtsaga om en tupp och en höna som skall ut och resa. De gör sig en vagn och spanner fyra möss för vagnen.

Den vagn på stjärnhimlen som bl. a. dras av en mus eller råtta, är Karlavagnen, som om man inräknar Björnvaktaren i stjärnbilden, går fram till Nyår (22 november – 29 december).

Döden Fadder (Aarne 332).

(Ormbäraren, februari.)

De tre följande sagorna 42, 43; 'Det underliga Gästabudet' och 44; 'Döden Fadder' står i samband med, och hänger delvis samman med föregående saga; 'Rövarbrudgummen'.

En fattig man har många barn och får ytterligare ett. Han vet inte, vem han skall be till dopet, men det slumpar sig så, att barnet får döden till fadder. Döden gör honom till en berömd läkare. Då någon insjuknat och läkaren tillkallas, behöver han blott se, var döden står. För den övriga omgivningen är det fördolt. Står döden vid huvudgården, överlever patienten; står döden vid fotändan, - dör den sjuke.

Då prinsessan insjuknar, tillkallas läkaren. Då döden står vid fotändan, borde hoppet vara ute för den sjuke, men läkaren får då det infallet att vända sängen om, så att döden kommer att stå vid huvudgården. Då läkaren gör detta för andra gången, får han följa med döden ner i underjorden. Här brinner alla levande människors livsljus. Läkarens ljus flämtar med en ytterst vek låga och slocknar snart, vilket är detsamma som att han dör, som straff för sin förmätenhet.

I en annan variant kommer läkaren i stället för till underjorden till huset i helvete, som är fullt med blodkorv, slaktknivar, avhuggna fingrar och dödsfallar. Gudfadern uppträder såsom djävul med horn.

I sagan 43; 'Det underliga gästabudet' är huset i helvete utbrutet som en egen saga, vilken satts in emellan de båda; 'Döden som fadder' och varianten i Grimm.

Huset i helvete omtalades i förra sagan; 'Rövarbrudgummen'. En del av likdelarna finns som stjärnbilder i Sphaera Barbarica. I Vågen uppgår förutom Hades; *två kranier* och *den såriga handen*.⁴⁵

Sagan om den berömde läkaren liknar i hög grad den antika sagan om Asklepios. Denne läkare var son till döds-guden Apollon och hade studerat för kentauren Cheiron, men efterhand blivit så skicklig att han överglänste sin lärare. Då han botade så många människor, anklagade Hades honom inför Zeus. Asklepios trotsade ödesgudinnorna och inga människor kom nu längre till dödsriket. Zeus hörsammade broderns missnöje och dödade Apollons son, Asklepios med en blix. Häröver harmades Apollon så mycket, att han dödade en av cykloperna, de smeder som tillverkar Zeus blixar. Det spända förhållande som härvid uppstod mellan de båda gudarna resulterade i, att Apollon straffades så, att han måste vandra på jorden ett helt år.⁴⁶

Den berömde läkaren, Asklepios, som dödades för sin skicklighets skull var Ormbärarens stjärnbild, som uppgår i Jungfrun – Vågen. (♍ 1° - ♍ 8°).

På grund av Ormbärarens stora sträckning på himlen (26 jan. – 5 mars) kommer Grimms sagor att tänjas ut till att omfatta tre sagor, motsvarande runorna Υ *eolhx* 'jul', $\mathfrak{Z}$ *sigel*, *sol* solmånad 'februari' och $\uparrow$ *Tyr*, 'mars'.

Ormbäraren är annars känd för att trampa på Skorpionen. Denna stjärnbild är närmast att betrakta som ett odjur i Helvete, ty strax intill ligger Altaret (= ingång till Helvete, Hades) och Vargen (Fenresulven i Hel). Skorpionen sträckte sig på stjärnhimlen dessutom över hela Vågen, som var *chälai* 'klorna'. Man jämför med folksagan om prästen som tände upp julafton i kräftklor med livsljusen i underjorden. Seden att på julfattningen låta vars och ens livsljus brinna för att se hur länge man skall leva och om man kommer att dö under året, bör här nämnas.

Huset i helvete bör inte skiljas från rövarnästet i 'Rövarbrudgummen'. Detta stämmer med Eddans helveteshus: tallriken, kniven, dörren, träskålen, trälkvinnan.

Astrologiskt anses Ormbäraren ibland vara dödsgud⁴⁷ eller *Hygieia* och skapa läkare, balsamerare, botaniker, salva-fabrikanter m.m.⁴⁸

45. Tummeliten (Aarne 700).

(Lyran, Hermes.)

En skräddare får en son som inte är större än en tumme. Denne son beger sig ut på vandring och kommer i sällskap med tjuvar. Han hjälper dem att stjäla i kungens skattkammare, dit han osedd kan förpassa sig emedan han är så liten.

Efterhand kommer han ner i magen på en ko och blir instängd i en korv m.m.

⁴⁵ Indierna (Varaha Mihira) påstår att 'Handen' *Hasta* eventuellt uppgår i Korpen (Corvus = 4 -11 december)

⁴⁶ Denna saga kvarlevde förkristligad i legenden om Ahasverus, Jerusalems skomakare, som tvingades vandra intill tidens ände, då han förtörnat Gud, genom att förvägra Jesus vila, då han bar sitt kors. Legendan saknar stöd i bibeln.

Jerusalems skomakare syntes i folktron, vid jul och bör då jämföras med stjärnbilden Bootes, som var budbärare med ryggsäck och stav (Ro. VI:889). Detta komplex jämförs med den moderne tomten, som bildar slutfasen i komplexet; Bootes → helgonet Nicolaus och hans samband med stormar och skeppsbrott (Ro. VI: 891). Som stjärnbild kommer den maskerade figuren (tomten) fram i Hermes; Vågen 4°-6°; 'Saturnii och Apollons masker'. Jfr Apollon – Horos (Boll 322). Horos = Bootes (Boll; 354 f.).

⁴⁷ Roscher VI:921.

⁴⁸ Roscher VI:922

Då han blir fri möter han sedan en räv, som släpper honom på villkor att han, räven, får stjäla höns i tummelitens faders hönsgård. Räven får genom detta alla hönsen.

I den antika sagovärlden som var relaterad till stjärnhimlen finns endast en saga om tjuven som utnyttjar sin litenhet och list för att stjäla. Den nyfödde Hermes, ännu i lindor, listar sig ur krubban och stjälar Apollons kor. Genom att gå baklänges, förleder han förföljarna att springa åt fel håll. Då Apollon anklagar Hermes inför Zeus, ingås en förlikning, så till vida som att Hermes måste utge den nyss uppfunna Lyran som ersättning för skadan. Lyran blev sedermera Apollons attribut framför andra.

Denna saga hör därför till stjärnsagan om Lyrans stjärnbild⁴⁹. Lyran uppgår i ♈ 17° - ♉ 2° (8 mars – 23 mars) och skulle passa till runa Bjarkan 𐀚 som motsvarar denna tid.

46. Fitchers Fågel (Aarne 311, 312).

(Hades, Altaret, februari - mars.)

En flicka blir rövad av en häxmästare, som för henne till ett slott. Hon får en nyckel och ett ägg samt förbjuds att beträda vissa rum. Då trollkarlen farit bort, går hon likväl in i de förbjudna rummen, men tappar nyckeln och ägget som blir nerblodade i ett rum fyllt av lik. Det går inte att torka av blodet och då trollkarlen kommer hem och ser att hon varit olydig, dödar han henne och styckar och kastar henne bland de andra liken. Det går likadant för hennes syster, men den yngsta system är försiktig och lindar in nyckeln och ägget så att de ej blir nerblodade. Då trollkarlen kommer hem, blir han nöjd och vill gifta sig med flickan. Hon gör i hemlighet sina båda systrar levande och stoppar dem i en korg som hon övertäcker med guld. Trollkarlen skall gå till flickans hem med korgen som han tror är till bredden fylld med guld, men i korgen ligger systarna. Han blir avslöjad och dödad.

Sagan är en parallell till *Blåskägg* och *Rövarbrudgummen*. En Hadesfigur, kvinnorövare, och flickan som är i huset i helvete med alla liken. Detta är dödsriket och sagan erinrar om att Vintergatan, de dödas väg korsar jordskivan (eller djurringen, zodiaken) mellan Skytten och Skorpionen (=22 februari). Runstaven har här en *nyckel* och ett *ägg* och sagan borde egentligen stått för den föregående sagan.

Ibland knyts sagan till Mattsdagen den 24 februari, då det heter:

'Matts med sitt röda (eller blåa) skägg lockar barnen utom vägg'.

Då det heter: 'Mars med sitt skägg, lockar barnen utom vägg.' ansluter sig runstaven den 1 mars: - 'En karl med skägg'. Detta är döds-guden Hades/Loke, p.g.a. Vintergatans skärning, den går nu över på norra stjärnhimlen och dess underjordiska sträckning är slut.

48. Gamle Sultan.

(Vattumannen, maj.)

En bonde hade en trogen hund som efterhand blivit gammal och tappat alla tänder. Bonden beslöt sig för att avliva djuret, medan hustrun tyckte illa vara och sade, att det trogna djuret i alla år hade tjänat och därför förtjänade att leva.

'Hunden har inte en tand i munnen och skrämmer ingen; i morgon är det hans sista dag och därmed basta', sade bonden.

---

⁴⁹ Schadewald, Græske stjernesagn s.53.

Hunden hade hört alltsamman och gick till sin vän, vargen och omtalade detta förra. Vargen föreslog då, att man skulle göra upp en situation som skulle kunna rädda hunden.

Nästa morgon, då bonden och hans hustru gick ut på åkern för att arbeta, lade de sitt lilla barn bakom häcken. Då kom vargen och tog barnet mellan tänderna och sprang bort. Hunden, Sultan, satte genast efter och då hunden hunnit ifatt vargen släppte han barnet, som bars tillbaka till bonden.

Denne blev så lycklig, att han lovade djuret nådebröd under resten av sitt liv. Därtill skulle han få sova på bondens egen kudde.

Vargen kom till hunden och gladde sig över att allt hade lyckats så bra och menade, att hunden nu borde ge honom tillträde till fårkätten, så att han kunde få en stek. Sultan förblev dock sin herre trogen och gjorde klart för bonden vad vargen hade i sinne, och då vargen litet senare var på väg in i fårfällan, fick han rejält på pälsen av bonden. Vargen blev häröver våldsamt upprörd och beskyllde hunden för att vara okamratlig och utmanade honom på duell.

Sagan slutar skämtsamt med att vargen som p.g.a. missförstånd gömt sig i ett träd, måste klättra ner och tigga om fred.

Grimm sätter denna saga, nr. 48 på en plats, motsvarande runa *Lag 1* i Vattumannen. På motsvarande position i Sederströms sagor finner man (24) **'Otack är världens lön'**.⁵⁰

En man räddar en orm som fastnat i en skreva. Som 'tack' slingrar sig ormen om mannen och vill döda honom. Mannen är förvånad över att ormen kan tala. Han ber för sitt liv, men ormen förklarar att 'otack är världens lön'. Om mannen kan finna någon enda som tycker annorlunda, skall ormen skona honom. De får en hund och en häst att döma i målet, men hunden förklarar att:

- Goda gärningar belönas alltid med ont och man får skam för de tjänster man gjort... Nu sedan jag blivit gammal och inte mera kan vara gagnelig för min husbonde, har han drivit mig ut ur sitt hus och jag måste gå och själv försörja mig... Detta är belöningen för alla de tjänster som jag gjort och för alla de harar och rävar jag skaffat mina husbönder. Således ser vi, att goda gärningar belönas alltid med otacksamhet.

De träffar sedan en häst som säger ungefär samma sak och hoppet är nästan ute för mannen, då ormen säger: 'Bered dig på att dö!'

De möter då en man och genom list får de båda männen ormen att krypa tillbaka till sitt utgångsläge där han låg, fastklämd i skrevan. De välter tillbaka stenen så att ormen åter sitter fast i skrevan, varefter de går sin väg från den bönande lind-ormen sägandes:

-Så belönas goda gärningar!'

Likheten med Grimm-sagan 'Den gamle Sultan' kommer tydligt fram i motivet 'otack är världens lön', då bonden vill avliva den gamla tandlösa hunden, medan hustrun säger:

- Gör inte det utan låt det trogna djuret få sitt nådebröd, han har ju tjänat oss i alla år.'

Att hundar förverkat livet förklaras på olika sätt. Huvudmotivet är att hunden skall dödas och detta ansluter till den antika seden, nämnd hos Ovidius i *Fasti*, att offra en hund i slutet av april för att avvärja Hundstjärnans skada.

Hos Ovidius förrättas ett brännoffer. I svensk folktro skulle man 'röka rävungar' i början på maj eller Kristi himmelfärdsdag, vilket är vad som var kvar av detta brännoffer i nord. I sagan riskerar hundarna att bli skjutna.

Detta går tillbaka på stjärnbilden 'Aristaios (Vattumannen ≈) offrande till Poseidon, för att avvärja hunddagarnas skada'.

---

⁵⁰ Aarne 155

49. De sex Svanorna.

(Svanen.)

Denna saga handlar om sex prinsar som av en häxa blev förvandlade till svanar, men räddades av sin syster.

Systemen måste tiga i sex år och sy sex skjortor till sina bröder, om de skall kunna räddas. Hon blev gift med en kung, men då hon alltid måste tiga, kan hon inte försvara sig mot förtal. Just som de sex åren är slut och skjortorna är färdiga, kommer hennes bröder, svanorna och de blir förlösta, då hon kastar skjortorna över dem.

Då är också den tid ute, då hon måste tiga och allt blir uppdatat och de som förtalade henne blir straffade.

Sagan påminner i slutet om Grimm 3, Mariebarn' som snarast pekar på Plejadernas stjärnbild. Plejaderna (Väduren 30°)⁵¹ var sex systrar eller bröder av kunglig börd som förvandlades till duvor och flydde undan kvinnojägaren och jätten, Orion.

Då man lagt sagan 'De sex svanor' på en tidpunkt, motsvarande Vattumannen, är detta för att man associerat sagan med Svanens stjärnbild, ♃ 4° - ♋ 14° (25 mars – 4 maj).

50. Törnrosa.

(Valkyriorna, 2:a och 3:e sönd. efter Trefaldighet.)

Detta är den berömda sagan⁵² om prinsessan som blir stungen av sömntorn; hon sticker sig på en slända och faller i 100-årig sömn.

Slottet omgärdas av en törnhäck men en prins kommer som en dag banar sig väg genom häcken och uppväcker den sovande jungfrun, som blir löst ur förtrollningen.

Grimm jämför denna saga med den nordiska sagan om hur Brünhild, valkyria och kungadotter i många år sov inom en sköldborg, men väcktes av Sigurd Fafnesbane, som var den ende som kunde rida över de omgivande eldarna.

Sagan *Grimm 50* motsvarar Fiskarnas stjärnbild och runa Odal ǫ i ordningen.⁵³ Odal är tiden, slutet av maj och man jämför i legendariet med legenden om Petronella, 31 maj. Hon var St. Petri dotter. Hon var vacker och därför hade Petrus satt feber på henne så, att hon låg i sömn.

Likheten med valkyriorna, som av Oden kunde bringas att sova ses, då Petronella liksom valkyriorna väcks upp för att betjäna Petrus och lärjungarna, då de satt till bords. Valkyriorna betjänade gudarna och enhärjarna i Valhall och hade hand om bordbonader och dryckes-kr.

Petrus och de bibliska gestalterna gick efter kristendomens införande in i stället för de hedniska gudarna. Liksom fallet är med Brünhild och Törnrosa så kommer i petronella-legenden en friare, en greve Flaccus⁵⁴ som skall fria på grund av Petronellas skönhet. Petronella fastade och svalt sig till döds, då hon inte ville bli förmäld med en man som offrade till avgudar.

Stjärnbilden blir närmast den i maj rådande Vattumannen. Denna stjärnbild var Ganymedes, Zeus och gudarnas munsänk, som serverade över-guden ambrosia. Valkyriornas viktigaste uppgift var att vara munsänk åt gudarna.

---

⁵¹ Jämför också Hyaderna

⁵² Aarne 410

⁵³ Runan avbildar en fisk.

⁵⁴ Die Legenda Aurea, s. 394.

Runstavs bilden på Petronella-dagen 31 maj är *en mjölkstäva* som belyser sambanden, hur valkyriorna handhade dryckeskärl i Valhall. En stäva är ett öppet laggkärl som inte nödvändigtvis är till för förvaring av mjölk.

Om Petronella är den förkristligade valkyrian, Brünhild och sagans Törnrosa, så omdanades valkyrian i folktron till häxa, som liksom valkyriorna kunde flyga fram i luften och hade en kaffekittel på kvasten i stället för gudarnas kärl.

Om man ville veta vem som var en häxa skulle man kika genom nyckelhålet på kyrkporten vissa dagar, ty då syntes häxorna sitta med en gryta på huvudet. Runstaven har den 2 juni har en *gryta*, som motsvarar valkyriornas hjälm.

51. Hittefågel.

(Ganymedes, Vattumannen och Fiskarna.)

En skogvaktare såg en gång ett litet barn högt uppe i ett träd och nedanför låg en kvinna och sov. Då hon somnat in, hade en rovfågel sett barnet i hennes knä, flugit fram och tagit ungen i näbben och lyft upp i det höga trädet.

Skogvaktaren klättrade upp, tog barnet med sig och uppfostrade det hemma samman med sin Lenchen. De två barnen växte upp tillsammans, men det som hittats i träden, kallades 'Hittefågel'.

Skogvaktaren hade en gammal kokerska. Hon tog en afton två spänner och började släpa vatten; då frågade Lenchen:

Hör du gamle Sanne, varför bär du vatten?

'Det skall jag säga, men du får inte berätta det för någon. I morgon, då skogvaktaren går ut, kokar jag upp vattnet och, då det är färdigt, kastar jag i Hittefågel och kokar.'

Nästa morgon, då skogvaktaren gått för att jaga, berättade Lenchen detta för Hittefågel och de båda barnen flydde tillsammans.

Häxan, kokerska, skickar då tre drängar efter barnen som förvandlade sig till rosor, senare till en kyrka med krona och till sist till en damm med en anka.

Häxan kom själv tillstädes och började dricka ur dammen för att fånga ankan, men denna knep häxan i näsan och drog ut henne i vattnet, så att hon drunknade.

Uttydning;

Den ursprungliga sagan om Vattumannen var framför allt sagan om Ganymedes, ynglingen som av en rovfågel lyftes upp i himlen för att som munskänk tjäna över-guden, Zeus och ur sin kanna, på himlen Vattenmannens kanna – hälla ut gudadrycken, ambrosia.

Motivet att gossen skulle kokas till döds finns inte i den grekiska sagan, men flyter likväl upp på flera ställen.

Runstavs bilden den 6 maj är Johannes, det är aposteln Johannes, som kallades 'Lille Hans', då han förvandlades till gosse, troligen för att stämma med Ganymedes-sagan. Johannes attribut blev örnen p.g.a. likheten med Ganymedes, som lyftes upp i himlen av en örn, Örnens stjärnbild. Således avbildades Ganymedes förr i tiden, på väg till himlen, buren av en örn.

Johannes dagar är den 27 december 'Johannes', i runstaven märkt med en *örn* och den 6 maj *ett helgon stående i en gryta* ty katolikerna menade att aposteln Johannes blivit kokad i olja i en gryta framför Roms portar. Dagens namn var i kyrkan: 'Johannes ante portam latinam'.

Denna legend slår bryggan från gossen som blev upptagen av en örn till huru en gosse blev kokad i en gryta, och får förklara Grimms saga.

I nordnorden var det sed, att i forntiden, om våren offra ett barn, varom man ännu på 1800-talet visste berätta: 'Till musik av basuner dansade man runt en hög, Kummel'.

Om detta vittnar sannolikt runstenar i Blekinge, såsom Stenen från Stentofte, där det talas om ett oskyldigt barn som ljuter döden genom kokning.

Också andra helgonlegender från början av maj känner till örnen som attribut.

Sagens senare del, hur de flyende barnen, som önskar undgå kokningsdöden, blir förföljda av en häxa, förvandlar sig till oigenkännliga ting för att undgå uppmärksamhet, påminner om en annan sago-typ (Anesidej och Meserimej) och verkar snarast vara jämförbar med stjärnbilden efter Vattumannen; Fiskarna.

Fiskarnas saga var att de två älskande; Venus och Adonis, för att undgå Tyfon, kastade sig i Eufkrat och därvid blev förvandlade till fiskar = Fiskarnas stjärnbild.⁵⁵

53. Snövit

(Kassiopeia, Andromeda, juni.)

Detta är den berömda sagan om drottningen som ville vara vackrast i landet och varje morgon frågade spegeln:

- Spegel, spegel på väggen där,
säg vem som skönast i landet är?

Då hennes egen dotter Snövit var vackrare, sökte hon mörda henne.

Först sattes hon ut i skogen för att dödas men Snövit kom till de sju dvärgarna som arbetade med bergverk och grävde guld.

Drottningen fick reda på att Snövit levde och försökte mörda henne genom strypning, sedan med en giftig kam och slutligen med ett giftigt äpple. Då Snövit åt av äpplet, föll hon ner som död och dvärgarna lade henne i en glaskista.

En prins som förirrat sig i skogen, fick se Snövit och förälskade sig i henne. Han tog med sig kistan med den döde. En dag välte kistan som alltid bars med, och äpplebiten i halsen hoppade ut. Därvid blev Snövit åter levande och gifte sig med prinsen.

Drottningen som trodde sig vara vackrast fick då som svar av sin spegel, att Snövit var 'tusen gånger vackrare än hon'.

Drottningen for då till Snövit, men blev gripen och avrättad.

Motivet med drottningen som tror sig vara vackrast i världen och vars dotter blir utlämnad men sedermera räddad av en prins finns i Andromeda-sagan.

Drottningen, Kassiopeia, (Υ 3° - Υ 1° = 28 juni, 26 juli) hade berömt sig själv för att vara vackrare än nereiderna.⁵⁶ Som straff hade Poseidon sänt ett sjöodjur som vaktade Kassiopeias fjättrade dotter, Andromeda (Υ 19° - Υ 17° = 8 juni – 12 juli) vid en havsklippa. Hon kallas bl.a. 'Prinsessan som aldrig sett sin make'. (Boll 497, Arab.).

En prins, Perseus, son till Zeus, ser den fjättrade Andromeda, förälskar sig, besestrar odjuret Ketos, och befriar prinsessan.

Man bör därför jämföra drottningen som tror sig vackrast i världen i snövit-sagan med drottning Kassiopeia, som påstått sig vara vackrare än nereiderna och därför straffades av Poseidon.

Då drottningen i snövitsagan vill döda sin dotter, ger hon henne en förgiftad kam. Detta lyser igenom i stjärnbilden: 'En kvinna som kammar sitt hår' i Vädurens andra dekan (Boll 497). Denna kvinna bör vara Andromeda.

Spegel, reflekterande bild.

Vidare sägs om stjärnbilden Kassiopeia: 'Hon har två bilder'. Den arabiska texten (Boll 499) torde vara översatt från grekiskan, där ordet som översatts med 'bild' i arabiskan kanske varit grekiska *Katoptrikos* 'spegel, reflekterande bild'.⁵⁷

---

⁵⁵ Ovidius, Fasti.

⁵⁶ St. Pauli, Kassiopeia sp. 2317. Sagan har sitt ursprung i en gudinna 'Skönheten', vars dotter offrades i havet (sp. 2320).

⁵⁷ Jfr. isländska *skugg-sjá* 'spegel', egentligen 'skuggsyn'.

Motivet med de sju dvärgarna, som är sysselsatta i en håla i berget och arbetar med bergverk, är för att Hephaistos var den halte guda-smeden som bodde i en håla i väster vid Okeanos strand⁵⁸.

Sagan äger rum på detta avsnitt av stjärnhimlen. Här ligger: Andromeda, Kassiopeia, Väduren, Okeanos m.fl.

54. Hans Dum.

(Perseus, juli.)

Det var en gång en konung, som hade en enda dotter. Men plötsligt blev hon havande och födde et barn. Prinsessan visste inte vem som var fader till barnet. Till slut befallde kungen att prinsessan skulle gå till kyrkan med barnet och barnet skulle få en citron i handen. Den som barnet räckte citronen till, skulle anses vara far till barnet och bli prinsessans gemål.

I staden fanns det en puckelryggig liten gosse, som inte var rätt förståndig. Han trängde sig osedd in i kyrkan och barnet räckte honom citronen.

Kungen blev så uppbragd, att han lät sätta prinsessan och barnet tillsammans med Hans Dum i en tunna och sköt ut dem på havet. Men Hans Dum kunde önska sig vad som helst och på så sätt blev de räddade och Hans Dum blev kung o.s.v.

Uttolkning

Sagan erinrar om Danae, Perseus moder och dess saga. Vi har nu hunnit till runa Ur i Väduren som börjar den 10 juli. Runstaven har här en lie, som kan jämföras med Perseus böjda svärd. Perseus uppgår i Väduren och har en längd $\sphericalangle 26^\circ - \sphericalangle 16^\circ = 21$ juli – 10 augusti.

Perseus saga var nästan samma som Hans Dum. En prinsessa, Danae, blir havande av ett guldregn. Detta kom från Zeus, men Danae fader, kung Akrisios, blev så misslynt, att han lät innesluta barnet, Perseus och dess moder i en kista, som han sköt ut på havet. De räddades av en fiskare o.s.v.⁵⁹

55. Rumpelstilzchen.

Jätten, Orion, augusti.)

Den omöjliga uppgiften: En flicka, gift med en prins, tvingas fullgöra faderns skryt att hon kunde spinna guld av halm.

Avtalet med hjälparen: Ett övernaturligt väsen, en man, lovar att hjälpa henne, men hon måste ge honom antingen sitt barn, då hon föder det eller sig själv, såvida hon inte kan inom en viss tid gissa mannens rätta namn. Av en tillfällighet får hon reda på mannens (dvärgens) namn 'Rumpelstilzchen' och hjälparen försvinner

I en saga från Gotland⁶⁰ skulle en gosse vid namn S:t Lars bygga en kyrka. En jätte erbjuder sig att göra detta, blott S:t Lars kan säga jättens namn och skaffa honom sol och måne eller sitt hjärteblod.

Jätten började strax bygga kyrkan och snart var kyrkan färdig, då S:t Lars av en tillfällighet hörde ett barn under jorden som grät och modern som sade:

'Tyst lilla barn, i morgon kommer din far, Finn, då får du sol och måne att leka med eller S:t Lars hjärteblod att dricka.'

⁵⁸ Stjärnbilden Okeanos uppgår i Väduren.

⁵⁹ Schadewaldt, Græske Stjernesagn, Denmark 1990:28.

⁶⁰ Svenska sagor och sägner, Gotländska sagor 10, I häft. 2, sid. 203.

Då fick S:t Lars veta, att jätten hette Finn och kyrkan var just färdig, då S:t Lars sade till jätten:

'Finn, Finn, sätt nu stenen säkert in!'

Jätten blev förgrymmad och ville förstöra kyrkan, men den stod fast.

Härav ser man likheten mellan Rumpelstilzchen⁶¹ och S:t Lars-legenden. Sagorna grupperar sig kring hjälparens namn; det gäller att gissa hans rätta namn. Av en tillfällighet upptäcks hjälparens namn och han försvinner efter att ha försökt kasta sten på S:t Lars.

S:t Lars-sagan slår också bryggan över till Finnsäggen som den berättas i Eddan, då Asgård skulle byggas. Här innehåller avtalet också, liksom i S:t Lars-legenden, att man måste ge jätten sol och måne. Eddan har kvar motivet, att detta är en gudasaga, vilket indirekt framgår av S:t Lars-sagan, ty endast gudar har makt att ta ner sol och måne.⁶²

Dateringen i året är för S:t Lars skull, att hans helgondag är den 10 augusti och man bör jämföra med hur Midgårds borg⁶³ byggdes på runa **F** As.

S:t Lars är eljest en jättesaga som pekar på Orion. $\gamma 14^\circ - \pi 7^\circ = 8 \text{ aug.} - 31 \text{ aug.}$

Den stenkastande jätten återkommer ofta såsom i 'Sjöfararen och jätten'⁶⁴. Detta är samma motiv som finns i Odysséen, då Kyklopen i kap IX kastar stenblock efter Odysseus skepp.

Forntida folk förgudade gärna sin historia och staden Athen ansågs ha samband med Kusken stjärnbild.⁶⁵ Kusken uppgår i Oxen och Tvillingarna, ($\gamma 19^\circ - \pi 2^\circ = 13 \text{ aug.} - 26 \text{ aug.}$)

Att borgbygget kommer upp i (Eddan) motsvarande Vattumannen och som här i Oxen, beror på att Vattumannen som Kekrops, Athens grundläggare var släkt med Erichtonius som var Kusken. Vattumannen som havsguden Poseidon eller Pontos var släkt med Orion, ty denne var Poseidons son, varför han, Orion, hade egenskapen att kunna gå på vattnet. Finnsäggen jätte, Finn har sitt namn efter en indoeuropeisk jätte **penque*, germanska **finf* (= Finn) som motsvarar grekiska *Pontos* 'havsguden'. Man jämför med siffran fem, indoeuropeiska **penque*, ty Vattumannen är den femte stjärnbilden räknat från Vågen, som är Vädurens opposition, d.v.s. man har följt fullmånen, liksom man gör i Indien än i denna dag. Räkneorden kommer då fram som namn på zodiakens 12 bilder:

Vågen *ett*, Skorpionen *två*, Skytten (Tritonen) *tre*, Stenbocken (släktet satyroi eller *tityroi*), *fyra* (grekiska *tetra*), Vattumannen, (havsguden, grekiska *Pontos*), *fem*, grek. *pente* 'fem' o.s.v.⁶⁶

56. Älskade Roland.

(Jätten.)

En styvmoder hatar sitt styvbarn så, att hon vill döda henne. På natten tar hon miste och dödar sin egen dotter genom att hugga huvudet av henne. Styvdottern måste nu rymma med sin älskade Roland och de tillgriper häxans trollstav och flyr.

Häxan tar på sina sjumilastövlar, men flickan förvandlar sig till en sjö och sin Roland till en and som simmar på sjön.

⁶¹ Aarne 500

⁶² Se Gylfaginning 41-42 om hästen Sleipner.

⁶³ Snorre Edda, Gylfaginning 7-8.

⁶⁴ Liungman, sägner III:705, sid 120.

⁶⁵ Schadewaldt s. 172 f.

⁶⁶ Jämför finska; *Viisi* 'fem' och finska *vesi* 'vatten'. ungerska *vis* ds.

Sagan ansluter till Mickel nr 38, Raskargod. Då trollkärningen, sedan Raskargod bytt kronorna på jättens sju döttrar, i nattens mörker känner var kronorna satt och dödar sina egna sju döttrar.⁶⁷

Sagan är släkt med den typen, då jätten dödar sina egna barn. Jätten motsvarar här, i Grimm, den elaka styvmodern.

Jätten på himlen är *Orion* som uppgår i Oxen ($\gamma 14^\circ - \pi 7^\circ = 8$ aug. till 31 aug.). Sagan här i Grimms bok motsvarar runa **P** *Thurs* 'jätte' och runa *As* (*As* **F** 10 aug. – 23 aug.).

Orion kunde också vara *Saturnus-Kronos*⁶⁸, som ner-sväljde eller dödade sina egna barn. Sagan är därför släkt med *Hans och Greta*. Hans och Greta bör man föra till jul och stjärnbilden *Kronos ansikte* i Vågen och Saturnaliafesten i Rom – eller – Orion som motsvarar sommaren.

De som flyr för jätten/häxan förvandlar sig till en sjö och en and. Detta påminner om Orion-sagan, ty jätten, Orion, jagade Plejaderna som var sju jungfrur. Då han skulle gripa dem, förvandlades de, enligt den grekiska sagan till sju duvor. Därför har många astronomer ansett att Plejaderna är sju duvor.

57. Den gyllene fågeln.

(Hesperider, Plejader.)

En viss konung hade i trädgården ett träd som bar gyllene äpplen. På natten stals äpplen bort och tre bröder gav sig efterhand iväg för att finna dem och den gyllene fågel som bortstulit dem.

Denna saga bör jämföras med sagan om Hesperidernas gyllene äpplen. Man har sett Hesperiderna i Plejaderna som ligger i Oxen⁶⁹, men framför allt i Tvillingarna där Herakles, på uppdrag av kungen, är på väg att hämta Hesperidernas äpplen⁷⁰. Sagan om Hesperidernas äpplen är oftast knuten till Atlas och hur denne jätte hämtade äpplena, medan Herakles bar jordklotet på sina axlar.

Sagan, Grimm 57, bör förläggas i sin ordning till tvillingarna och runan **R**, Reid, den 24 augusti. Tar man fasta på Allens uppgift om Hesperiderna = Plejaderna så bör sagan förläggas till början av augusti.

58. Om den trogna faddern, Sparv.

(Kusken, Stora Hund, september.)

En kusk kör med sin vagn över en hund, som är vän med sparven. Sparven hämnas och kusken förlorar sin häst, sin egendom och slutligen sitt liv. (Aarne 248).

Man bör jämföra med stjärnbilderna Kusken ($\gamma 19^\circ - \pi 2^\circ = 13 - 26$ aug.) samt Stora Hund ($\gamma 22^\circ - \mathfrak{S} 2^\circ = 16$ aug. – 25 sept.).

Sagan Grimm 58, bör ansättas till runa; eng. Cen⁷¹/ nord. Kaun som avbildar en fackla **P** **Y** i Stora Hunds gap samt/eller själva gapet **<** .

⁶⁷ Aarne 1119 och 327 B.

⁶⁸ Allen 308

⁶⁹ Allen s. 396

⁷⁰ Boll 101.

⁷¹ Fornengelska *cen* 'fackla'.

59. Prins Svan.

(Sol och Måne, Natt och Dag i Tvillingarna.)

En flicka kommer uti en stor skog och möter där en svan, som förklarar, att han är en förtrollad prins och att hon kan förlösa honom genom att veckla ut ett garn-nystan vid vilket svanen är bunden. Men hon måste se till att tråden inte går av. Klarar hon detta, skall hon bli prinsens gemål.

Svanen lyfter och flickan utvecklar garnet som dock till slut slits av mot en törnbuske.

Flickan söker då sin prins och kommer till solen, vars man är människoätare, sedan till månen och slutligen till stjärnorna. Dessa ger henne gåvor att ge prinsen. men då hon finner sin prins, är han nersövd av en sömndryck och känner först inte igen henne.

Sagan påminner om Sederström nr. 22 *Prins Hatt under Jorden* (Aarne 425 A B.). Denna saga bör jämföras med Tvillingarna. Dessa kunde vara *Natt och Dag*.

Snorre nämner *Natt och Dag* i samband med människoskapelsen. De första människorna i Eddan var *Ask och Embla*. Tvillingarnas stjärnbild kunde också vara *Adam och Eva*.⁷²

Ursprungligen såg man flera par-stjärnor i Tvillingarna och inte endast de nu bekanta; *Cas-tor och Pollux*. I samband med *Natt och Dag* och *Ask och Embla* nämner Snorre också *Sol och Måne*.⁷³ Denna saga om flickan som kom till sol och måne bör därför förläggas till Tvillingarna.

Sagor om sol och måne finns hos alla folk.⁷⁴ Bland malajerna har man trott att både solen och månen är gifta kvinnor. Deras barn är stjärnorna. De fick så många barn, att de kom överens om att i fortsättningen äta upp alla sina barn. Solen fullföljde avtalet, men inte månen. Hon lurade solen genom att gömma undan de nya ungarna. I Grimm-sagan söker solen gömma undan flickan för sin människoätande make, men han finner henne under sängen. Solen lyckas dock rädda flickan som flyr innan morgonen.

60. Guldägget.

Sagan är endast delvis bevarad och ger ingen ledtråd.

61. Om Skräddaren som blev Rik (Aarne 1535).

(Tvillingarna.)

En fattig skräddare gick för att besöka sin broder. Då han kommer dit får han från en gömd position höra, att broderns hustru har prästen som älskare.

Han använder en förment clairvoyant död fågel som avslöjar att hustrun har gömt stek och brännvin åt prästen. Prästen/älskaren har gömt sig i kistan och brodern ber att få kistan. Prästen måste senare betala för att bli fri.

Brodern som är en skojare får hela byn att döda sina kor och slutligen att dyka i sjön efter får.

Sagan är en variant på *Storklas och Lillklas* och finns i en välbevarad variant i Sederström 9: 'Drängen, fårskinnets och den otrogna bondhustrun.'

Av Grimm får man reda på, att *Storklas och Lillklas* är bröder. Av varianten (Aarne 1535), i Finlands Svenska Folkdiktning⁷⁵ handlar sagan också om bröder som försöker mörda och be-

⁷² Allen 224.

⁷³ Gylfaginning 11.

⁷⁴ Tillhagen, *Himlens stjärnor*, Stockholm 1991, sid 141 f.

⁷⁵ I.A. Sagor ref. Andra bandet sid 180, 182, 186, 188 'skämtsagor'.

draga varandra och som har ihjäl sin egen moder. Detta är resterna av tvillingarna som Tyn-
dariderna (Grekland). Här handlar det om brodermord, brudrov och andra skändligheter.

Tvillingarna var Castor, Pollux och system, Helena. Hon rövades bort av Theseus och be-
friades av Castor och Pollux. Helena, gift med Menelaos var otrogen och flydde med Paris till
Troja. Detta ledde till trojanska kriget.

Deras syskonbarn, Aparentiderna, (Idas och Lynkeus skulle giftas med sina syskonbarn,
Leukippiderna (Hilaeire och Phoibe). Dioskurerna (Kastor och Pollux) rövar brudarna på
bröllopet och flyr med dem. Förföljda av Apharetiderna kommer det till strid om detta eller en
boskaphjord eller om båda tviste-ämnena. De dödar varandra (båda aphetiderna dör och en
av dioskurerna.).

I Vøluspá motsvarar det 45 versen:

’Bröder skola slåss och bli varandras bane, barn utav systrar bryta mot seden. Yx-tid, kniv-
tid, kluvna sköldar, hordom m.m. Ingen man skall den andre skona.’

I evangelieboken har det gett nerslag de 14 söndagen efter trefaldighet; Epistel Gal. 5: 16-
24:

’Men köttets gärningar äro uppenbara; de äro otukt, orenhet, lösaktighet, ovänskap, kiv, av-
und, vrede, genstridighet, tvedräkt, missunnsamhet, mord, dryckenskap, vilt leverne och annat
sådant.’

Folksagan som slutar med att bröder dör, de dödar sin egen moder, de bedrar varandra och
mördar varandra, ja alla i byn dör, de dränker sig själv. Allt detta har i folksagan fått en ko-
misk anstrykning och Aarne 1535 klassas som skämtsaga.

Den astrala religiösa bakgrunden är allvarlig och Eddan talar om att världen skall gå under i
samband med dessa strider.

I gamla Testamentet läses i september strax efter (judiskt) nyår om hur Kain dödade sin
broder, Abel.⁷⁶ En del lagar mot skändligheter inom familjen o. likn. finns också i 5 Mos. 27
kap, som läses i september, synagogalt.

62. Blåskägg.

Sagan är en variant på ’Rövarbrudgummen’, (Aarne 955), vilken är en julsaga.

Denna saga är närmare bestämt (Aarne 311) sagan om system, som av brudgummen, herr
Blåskägg, blir förd till ett slott. Hon förbjuds att gå i ett visst rum, men är olydig. När hon
kommer in i det förbjudna rummet ligger där massor av lik och hon tappar sitt ägg eller sin
nyckel som blir nerblodad. Då Blåskägg kommer hem, avslöjar han att flickan varit olydig
och vill därför mörda henne. Hon kallar på sina bröder som kommer till slottet och dödar
Blåskägg innan han hinner förverkliga uppsåtet.

Denna saga svarar mot Hades, där Vintergatan kommer upp mellan Skorpionen och Skytten
omkring den 22 februari. Här har runstaven *en nyckel* och *ett ägg*. Dagens namn är ’Per i sto-
len’, ’Petrus in Cathedra’ och påminner om underjordsguden *Hades*, som var en kvinnorövare
enligt grekerna.

Sagan är således fel insatt och har redan berättats tidigare i Grimm som nr. 46 *Fichters Få-
gel*, vilken var rätt insatt i ordning under runa ↑, Tyr (22 februari).

63. Guldbarnen.

(Guldåldern, december, Jungfrun.)

---

⁷⁶ 1 Mos. 4:8

Det var en gång en fiskare som drog upp en fisk av guld. Fisken kunde tala och bad att fiskaren skulle kasta honom tillbaka i vattnet, mot att han skulle få bo i ett slott av guld.

Sagan utvecklar sig så, att fiskarens hustru föder två gossar av guld. De rider på gyllene hästar ut i världen och för att dölja, att han är förgylld, tar den ene på sig en björnfäll och kommer då att likna en björnförare eller luffare. Han blir gift med en jungfru som tror, att han är en luffare, varefter han rider ut i skogen för att jaga. Han jagar en hjort natt och dag, men blir förvandlad till sten av en häxa. Hans broder, som får reda på, detta kommer då till hans hjälp och han blir åter förvandlad till människa.

Sagan motsvarar sagan om guldåldern, då allting var av guld. Detta motsvarar Jungfruns stjärnbild, som sagan berättas hos Aratos. Jungfrun födde Horos som också var Bootes, på svenska Björnvaktaren. Dessa stjärnbilder motsvarar december och i december firade romarna minnet av guldåldern, den första åldern i människans historia.

Bootes var också jägaren, som jagade Stora Björn på stjärnhimlen. Som 'frygiern' var Bootes ett minne av guldåldern, ty grekerna ansåg att frygierna var de första människorna.

64. Om Dumlingen.

(Vintergatan, jul.)

Här har sagoberättaren satt in fyra olika sagor som delvis hör hemma i fastan, men som här tydligen menas vara julsagor.

I den första; 'Den Vita Duvan' kommer Dumling in i klippan och ner i underjorden, där han befriar en underjordisk prinsessa, vilket kan uppfattas som ett julmotiv; - att man kommer ner i underjorden såsom i flera sagor och sägner.

Nästa saga om Dumling; 'Bikonungen' är att ansätta som en julsaga, då den beskriver julfriden, hur man om julen lät alla djur vara i fred; Man släppte lös bandhunden, man matade vargarna o.s.v.

Den tredje sagan; 'De Tre Fjädrar' påminner om 'Askepåten och den Lilla Råttan', som i svenska sagosamlingar förekommer som fastlagssaga⁷⁷ på runa **B** Bjarkan i mars (Aarne 402) och hos Bondeson som nr. 5 'Råttan'.

Dessa är sagor om frierier, som mest förekom i fastan, men som av upphovsmannen till Grimm-sagan uppfattats som en julsaga, då gossen som sagt kommer ner i underjorden och där träffar en flicka o.s.v.

65. Tusenskinn.

(Adonis.)

En kung som blivit änkeman friar till sin egen dotter, emedan han tycker att hon liknar hans avlidna hustru.

Denna saga är att sätta till runan näst efter jul **𐌷** Peorð, trettondagen och motsvarar Adonis, som går upp i Vågens tredje dekan⁷⁸. Adonis var son till Myrrha och hennes egen fader.

Flera gamla motiv som hör hemma i Jungfrun – Vågen berättar om denna slags förbjudna kärlek.

Isis (Jungfruns stjärnbild) var gift med sin broder Osiris.

Myten om Myrrha som förälskade sig i sin egen fader finns hos Ovidius.⁷⁹

⁷⁷ Mickel i Långhult nr. 5; Den förtrollade Grodan.

⁷⁸ Boll 251, hos Hermes i α Vågen 11° - 12° 'Adonis och Venus'.

66. Hurleburlebutz.

Denna saga går inte att få någon tydning på.

67. Kungen med Lejonet.

(Guldålderns slut, Skorpionen, Tor som brud.)

Detta är en saga om kvinnor som är ute i det ärendet att fria och är förklädda till män.

Män i kvinnokläder som i *Trýmsqvíða* där Tor är utklädd till brud och omvänt kvinnor som är utklädda i manskläder förekommer i folktron efter jul, vid 20:de-dagen och därefter.⁸⁰

I Tors-sagan handlar det om att Tor får sin hammare åter genom att maskera sig till brud, vilket betyder att guldåldern och jättarnas tid är förbi, då Zeus/Tor kommer till herravälde och människorna måste arbeta för mat, kläder och husrum.

I kyrkan kommer detta fram i evangelieboken efter jul, då det söndagen septuagesima handlar om tjänst, arbete och lön.

Från Västsverige finns flera uppteckningar på att kvinnor klädde sig i manskläder och tvärt om.⁸¹

'Felix (14 jan.) klädde pojkar ut sig till flickor och tvärtom.'

68. Om Sommar- och Vinterträdgården.

(Pilen.)

Detta är en variant på sagan om monstret som brud (Aarne 425 A). Den antika motsvarigheten var sagan om Amor och Psyche.

Stjärnbilden är här 'Pilen', ty Pilens stjärnbild var Amors/Cupidos pil.⁸²

Runan är här att sätta till Bjarkan **B** eller Eh **M** och pilen uppgår enligt Ptolemaios i Stenbocken ♉ 3° - 10° (24 mars – 31 mars).

Enligt Manilius och Firmicus uppgår Pilen i ♄ Vågens stjärnbild.

69. Jorinde och Joringel.

Sagan handlar om en häxa som förvandlar människor till fåglar. Djurförvandling var en del av sejdkonsten och sagan bör ansättas till påsk, då man särskilt erinrade sig häxor såsom sejdkonor.

Påskens namn på Tyska *Ostern* är för att man ursprungligen vördade en vårgudinna *Ostara*, i nordnord *Ásta-guð* d.v.s. Freja som vid påsken brändes och blev stungen på spjut, men kort därefter återuppstod. Man jämför påskdagen som, Kristi uppståndelse och nästa söndag 'Jesus går genom lyckta dörrar' med *Vøluspáverserna* om hur Freja brändes och återuppstod och sedan gick runt i husen och sejdade för onda kvinnor.⁸³

---

⁷⁹ Met. X: 300 -

⁸⁰ Knutsdagen den 13 jan. och Felix den 14 jan.

⁸¹ 20:de dag 217 och Felix, nr. 6.

⁸² Allen . 350.

⁸³ *Vøluspáverserna* 21-22.

Föreställningar om häxor vid påsk är fortfarande i hög grad levande, trots att kyrkan inte på minsta sätt kan förklara detta.

Sejdkonor kunde förvandla människor till djur.⁸⁴

Vøluspåversen ger också tydning om att häxorna hör till Stenbockens stjärnbild, då det talas om att häxan Gullveig brändes i Valhall i samband med den första folkstriden.

Sagan om Stenbocken var den, att Ägipan i den första striden i världen förvandlade gudarna till djur. På detta sätt undkom de Typhon. Som tack för detta satte Zeus Ägipan, Pans son på himlen såsom Stenbocken, ♄.

Stenbocken är den fjärde stjärnbilden räknat från Vågen som är motsatt till Väduren. Siffran fyra motsvarar en indoeuropeisk rot **quetuer*, grekiska *tetra*, vilket man jämför med Stenbocken, Pans son, som satyr och tillhörande familjen *Saturoi* eller *tituroi*. Dessa satyrer 'tituroi' bör jämföras med grek. *tetra* 'fyra', så att siffran *quetuer* 'fyra' ursprungligen varit namn på Stenbockens stjärnbild.

Frågan är hur länge sedan det är som fullmånen vid påsk stod i Stenbockens stjärnbild. Svaret är c:a 8.200 år.

Påskfullmånen står numera i Jungfrun, om man räknar att solen först den 14 april hunnit till Väduren.⁸⁵

---

⁸⁴ Nordisk Familjebok 'sejd'.

⁸⁵ Sidereal tid.